

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul IV
N-rele
23 și 24

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numărul
Lei 30

CLUJ, DUMINECĂ 12 și 19 Iunie 1927

CUPRINSUL

PROBLEME SOCIALE: O antinomie aparentă — — —	Ion Clopoțel
Societatea Națiunilor garantează ocrotirea minorităților — — —	N. Dașcovici
Tăranul român în judecata unui francez — — — — —	N. Buta
Antagonismul politic (Urmare) — — — — —	Traian Brăileanu
ACTUALITĂȚI: Discuții și recenzii („Das autonome Siebenbürgen” de dr. Hermann Müller) — — — — —	St. Bezdechi
Propaganda culturală oficială în Basarabia — — — — —	I. Mehedinteanu
Criticile presei minoritare — — — — —	Ion Băilă
Tăranii — — — — —	H. Trandafir
PROBLEME ECONOMICE: Reforma valutară în Estonia — — —	Sabin Cioranu
PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Invențiunea matematică — — —	Gavril Todica
FIGURI REPREZENTATIVE: Din tinerețea lui Ioan Trifu alias Maiorescu (Urmare) — — — — —	Dr. Cor. Suciu ✓
ARDEALUL VECHIU: Bibliografia Ardealului (7) — — —	Petru Suciu
SCRISOARE DIN PARIS: Primăvară. — Romantism. — Eroism	Ion Breazu
TRIBUNA LIBERĂ: Pericolul regelui Decabal. O scrisoare a d-lui profesor — — — — —	Em. Panaitescu
SUPLIMENTUL LITERAR: Visuri de copil; Sânger nebun și posac...; Dealul m'a învățat să sui...; Viața; Infrățiri; Liniște...; M'am risipit — — — — —	A. Cotruș
Izvorul (Trasivulos Stavru); Izbânda ritmului (Ianis Zervos), trad. de — — — — —	Al. Iacobescu
Instrăinare; Tăcere; Târziu...; O rază moare... — — — — —	G. Talaz
Purificare — — — — —	Aurel Decei
Strigăt în pustiu — — — — —	Teofil Bugnariu
Panoramă de seară — — — — —	Al. Negură
Chiriac Furtună — — — — —	N. Kiriacescu
Dovada — — — — —	D. Psatta
Durere; Rugăciune — — — — —	Iustin Ilieșiu
Glas nou despre Eminescu — — — — —	Olimpiu Boitoș
I. Agărbiceanu — — — — —	S. d. m.
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Artiștii ardeleni la salonul oficial. — Cărți, reviste, zăre (Viața Literară. — Nuova Antologia) — — — — —	Cronicar
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE: Un secol și jumătate de viață bisericească și culturală în Bihor. — Guvern nou. — Educația cetățenească. — Ziaristi cehoslovaci la Paris. — Grija pentru muncitorime în Grecia. — A 1000-a reprezentare a operetei „Mireasa vândută”. — Presa în Abesinia. — Problema sifilisului. — Din scrierile colaboratorilor noștri. — Cronică mărunță. — Bibliografie. — — — — —	Red.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA: CLUJ, PIATA UNIREI No. 51
 Abonamente: Pe un an 600 lei. Autoritati și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru străinătate abonamentele sunt îndoit. În America 10 dolari. Abonamentele se primesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Diverse

Un secol și jumătate de viață bisericească și culturală în Bihor

În zilele de 15—17 Iunie vom avea mare praznic în Oradea. Toți românii vor serba un veac și jumătate de la înființarea episcopiei noastre greco-catolice. Se vor înălța imnuri de laudă marilor elădiei Samuil Vulcan și Mihail Pavel cari din zestrea bisericească au pus temelii solide nestinselor focare de cultură cari sunt școlile noastre din Beiuș.

O viață bisericească și spirituală în afară de necesitățile naționale nu se putea concepe. Domeniul cel mare al Beiușului a fost izvor nesecat pentru încropirea și adâncirea unei culturi românești acolo la granița etnică unde amenințau primejdiile slăbirii puterii noastre de rezistență. Frontiera etnică a fost însă susținută cu eficacitate de către școlile vechi. Gimnaziul din Beiuș și școala normală din Oradea au fost faruri cari n'au lăsat să adormă conștiința unor datorii superioare de prosperitate culturală a românilor.

Să fie binecuvântați vlădicii ctitori de așezăminte culturale.

La bucuria episcopiei participă de voie bună întreg românismul.

Serbările jubilară să fie nestins îndemn de transmisiune a seprului cultural din generație în generație cu vigoare sporită.

„Societatea de mâine“

Criticile presei minoritare

Recunoaștem, că presa minoritară din Ardeal este bine organizată în ceea ce privește partea artistică și culturală. Toate publicațiile serioase au pentru aceste rubrici critici bine pregătite și astfel aprecierile lor sunt lucite serios în seamă de opinie publică. Părerile lor au răsunet și autoritate. Înainte de războiu presa maghiară nu arăta nici un interes față de manifestările noastre culturale și artistice și prin urmare nu avea nici o părere în privință. Presa germană din Sibiu și Brașov ne dădea însă destulă atenție și atunci, când li se părea că pot spune câteva cuvinte de laudă își manifestau părerile:

în caz contrar preferau tăcerea. Românii se simțeau pe atunci foarte maguliți de o precizie cloșoasă ale „Tagblatt"-ului german, mai mult chiar decât de laudă presei române. Lucrul acesta era într-o măsură justificat prin faptul că criticii de artă germani erau specializăți, în vreme ce în zărele noastre scriau de obicei lucruri fără nici o pregătire în această direcție. Situația, în fond, nu s'a schimbat prea mult aici astăzi. S'au schimbat însă lucrurile — în formă. Acum întreaga presă minoritară ia act de manifestările noastre, dar fără sinceritatea de odinioară și totdeauna cu o rezervă politică. Confrății noștri minoritari cred, că sunt obligați să laude tot ce-i românesc, căci altfel ar ajunge în conflict cu organele siguranței. Adevărul este, că în primii ani după războiu siguranța nu admitea critici, ci numai laude. Dar eridem că acea epocă de tristă amintire, a atotputerniciei militare și politice argeșe a trecut și prin urmare și presa minoritară a intrat în toate drepturile sale legale, cari nu pot fi decât egale cu cele ale presei române. A lauda continuu tot ce-i românesc de teama siguranței înseamnă a ne face un rău serviciu. A lauda toate mediocritățile cari „se afișează" în public, numai fiindcă sunt române, e o mare greșală. Astfel se crează părerea, că numai presa minoritară știe să aprecieze „obiectiv" și sporește gloriile false, cari după primul debut „reușit" în oarecare orașel din Ardeal au pretenția de a se duce la București spre a concerta sau a „canta" la operă, unde ne compromit apoi și pe noi împreună cu ele. Din aceste considerații am dori, ca presa minoritară să ne trateze în viitor fără nici o rezervă politică și să-și spună curântul ei autorizat franc și fără menajamente de natură străină de cauză.

Ion Băilă

Presă în Absinia. — Iată o țară fericită care nu are nevoie de ziare. Multă vreme a avut o singură foaie săptămânală, care la început era scrisă cu mâna și abia în ultimul timp apare tipărită. Ea a fost întemeiată de un grec cu numele Kavadija și apare și azi sub titlul de „Lumina", ceea ce înseamnă „Oglinda lumii". De doi ani mai apare încă o foaie săptămânală „Irbano-nasalam" (Lumină și pace). Această lipsă de ziare se explică prin faptul că în Absinia abia 4% din populație știu citi și scrie. În schimb telefonul e introdus pretutindeni și autoritățile se servesc de el la comunicările ce trebuie să le facă.

Bibliografie

Theophile Gautier: Histoire du Roman-tisme. Paris, E. Fasquelle éditeur.

Alphonse Sèche et Jules Bertraut: La passion Romantique. Paris, E. Fasquelle éditeur.

Gabriel Faure: Amours Romantiques. Paris, E. Fasquelle éditeur.

Alberic Cahuet: Les amants du lac, Paris, E. Fasquelle éditeur.

Al. Negură: Fulgi... Versuri. Arad 1927.

Anuarul învățământului comercial din România anul 1926—1927 întocmit sub conducerea dlui Ilie C. Purcariu.

Dr. Nicolae Teaciu: Câteva cuvinte despre românii rutenizați din nordul Bucovinei, Cernăuți, 1926.

Victor Slăvescu: Finanțarea întreprinderilor economice, București, 50 lei.

Victor Slăvescu: Obiect, metodă și doctrină în știința întreprinderilor. București 1927.

Viața Literară, 28 Maiu.

Cosinzeana, Apr.—Maiu.

Realitatea, 29 Maiu.

Gutenberg Typograph, 28 Maiu.

Glasul Moșilor, Martie—Apr.

Adevărul literar și artistic, 29 Maiu.

Vatra Școlară, 1 Febr.—15 Maiu.

Banatul, an. II. nr. 3.

Arte și meserii, an. IX, nr. 97.

Țărănismul, 22 Maiu.

Învățământul Meseriilor, Martie—Apr.

Cartea Satului, 22 Maiu.

A jövő társadalma, Maiu.

Grafica Română, Martie—Apr.

Dna Angela Ionescu-Draguța, prof. la Școala Normală de fete din Cluj, va da un concert în ziua de 14 Iunie a. e. în sala Conservatorului din loc. cu concursul și accompanimentul la pian al doamnei Lucia Paolban.

Cețiți „Socie'a'ea de Mâine“

Băile de nomol „LACUL-SĂRAT-BRĂILA“

Localitatea cea mai fericită situată la porțile marelui port dunărean BRĂILA

Hoteluri și restaurante de toată mâna

Nomolul cel mai mineralizat din Europa
46%. Ape sulfosodice, chloro-sodice, iodurate.

Boale de femei. Superioare tuturor stărilor similare române și străine. Toate afecțiunile uterului și anexelor: metrite salpingo-ovarite, peri peritonite, fibroame aderente post operatorii, turburări în menstruație și sterilitatea datorită inflamațiilor. 2. Limfatismul, serofuloza, anemia, debilitatea. 3. Rahitismul. 4. Reumatismul sub toate formele. 5. Tuberculoza chirurgicală, adenopatii, artrite, coxalgii, morbul lui Pott cu sau fără fistule, abcese reci, osteite, etc. 6. Leziunile sistemului nervos ca: Sciatică,

Sezon 15 Maiu — 15 Septembrie.

Maladii justifiabile de băib

LACUL SĂRAT.

lumbago, paralizii infantile, nevrite și poli-nevrite, secole homiplegiilor, etc. 7. Afecțiunile chirurgicale în urma traumatismelor ca: fracturi neconsolidate, calus dureros, fistule intarizabile, în urma deschiderii flegmonurilor, artrite etc. 8. Unele maladii de piele ca: prurigo, diadestie, proziasis, etc.

Băile calde reduc obeșitatea, cele reci tonifică, stimulează și excită circulațiunea.

Aplicațiuni locale. Masaj. Irigații vaginale. — Apele și nomolul radioactive. — Fizioterapie, Radioscopie, Radioterapie.

Folosite de 90 ani, băile acestea au vindecat zeci de mii de suferinzi făcând adevărate minuni

Camere cu tot confortul cu 30 lei pe zi. Locuințe cu bucătărie. Restaurante cu 50 lei pe zi. Lăptărie, Pășărie, Băcănie, Căfă-tării. Distracții numeroase, muzică, sporturi, spectacole, baluri, pare, excursii dealungul Dunării. Medici, farmacia, poșta, telegraf, telefon, frizeri, fotografi. Piață de aprovizionare cu carne, lapte, ouă, zarzavat, fructe, etc. — Cereți prospectul și adresați-vă mai înainte de a contracta orice angajament societății „LACUL-SĂRAT-BRĂILA“.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoșel

Redacția și Administrația:

CLUJ,

Calea Victoriei 51.

Telefon 308

Plaza Untrei No. 8.

Anul IV

N-rele 23 și 24

Duminică, 12 și 19 Iunie 1927

Numărul: Lei 30

O antinomie aparentă

În sistemul anchetelor preocuparea primordială a cercetătorului este să-și delimiteze pe cât este posibil câmpul de investigație. Sunt atât de complexe împrejurările ce constituiesc obiectul cercetărilor chiar și acolo unde s'ar crede că investigatorul n'ar avea de-aface decât cu un simplism rural lesne de străbătut, încât ochiul este nevoit să se concentreze și să nu se lase înșelat, ci să scormoniască în adânc, să scoată în evidență amănuntele, toate fețele realităților. Ceeace necesită timp și metodă precisă de lucru.

Care poate fi acea delimitare? Dacă scrutăm cu atenție noima așezărilor omenești ne convingem, că nimic nu se face întâmplător, ci orice așezare este prezidată de o necesitate economică. Prioritatea factorului economic este evidentă. Deci delimitarea nu poate însemna decât o reliefare a unității economice, ca un complex de necesități locale.

Un grup de câteva case, colibi, mușturi (cum se spune în munții apuseni), un crâng care are uneori până la 70—80 case sunt cele mai mici unități economice rurale. Mai multe familii s'au hotărât să-și înfiripeze gospodăria pentru a-și putea lucra cu mai multă grijă proprietatea.

O unitate economică mai dezvoltată este apoi cătunul și satul care-și dau și o administrațiune cu atât mai încheagată, cu cât mai multă civilizație a pătruns în ele.

Satele se desfășoară pe cursul apelor, în deschizături cu orizont mai larg de cer, cu lunci și poene, sau în bazinele înconjurate de dealuri și munți. Nu începe îndoiială că văile și bazinele aceste sunt tot atâtea unități economice mai largi.

Sute de ani au înflorit încheagări particulare ce ne-au dat tipuri precise de viață aparte. Îndeletnicirile de tot felul, variațiile muncii și-au întipărit în populația locală o fizionomie specifică. Geografia umană descopere cu succes legăturile intime dintre natură, felul muncii și starea de spirit a populației locale. Conglomeratele etnice se datorează vieții specifice, mult-puțin izolate, din văi, bazine și chiar regiuni. Acomodarea traiului ne-a dat portul deosebit și aडेșea atât de pitoresc, apoi diferențele de lim-

baj cari au culminat uneori chiar în uimitoare bogății lexicale.

Cu cât primitivismul agrar este mai neatins de valorile transformărilor moderne, cu atât tipurile diverse de viață locală se mențin mai mult, deci unitățile economice sunt mai perfecte.

Nu totdeauna însă văile și munții sunt stăvilare ce împiedică influențele exterioare. Sunt de pildă munți mari cari departe de a izola populațiunile de pe versantele lor, dimpotrivă, înlesnesc străbaterea lor continuă. Așa de pildă oerii din Poiana Sibiului arendau munții până în văile Jiului și Cernei, și chiar la altitudini de 1400 m., pe coastele Retezatului, își instalau târlele, stânele lor. D. prof. R. Vuia constată într'un splendid studiu asupra Hațegului că actualmente oieritul stagnează, pentru că munții au fost arendați comunelor apropiate cari însă n'au aptitudinile destoinicilor oieri sibiieni. Felul ocupațiunii creiază și limita unităților economice. Chiar în munții apuseni, curentul modernismului a pătruns grație drumurilor fără hordină ale vidrenilor, ale spătarilor din Rîșculița, ale dogarilor (holangărilor), ale olarilor și altor muncitori forestieri și minieri.

În măsura în care ventilația este mai puternică, interpătrunderea populațiilor e mai vioaie, în aceeași măsură se destramă tipul de specificitate, iar unitățile economice sunt supuse unei variații noi. În istoria civilizațiilor se acordă un rol foarte important căilor de comunicație.

Dacă n'am examina în această privință decât stările italiene și am fi perfect dumiriți despre aceasta. Unde au existat mai multe cetăți feudale, mai multe stătuțele independente și ciocniri mai acerbe între ele decât în Italia, care devine un stat tot mai omogen și mai unitar, în măsura posibilităților de circulație dela un capăt la altul? Unitatea Italiei se desăvârșește zilnic grație drumurilor de fier și telegrafului.

Este adevărat, că deodată cu topirea splendidelor izolări pierd și farmecul poetic al tradițiilor locale, patriarhalismul primește lovitura de grație. Dar aceste pierderi sunt îndeajuns compensate prin plusul de bunăstare materială,

prin creșterea exigențelor culturale, prin sporul de viață sufletească.

Până acum personalitatea poporului român a fost prin excelență „telurică” — o caracterizare foarte nimerită dată de dl prof. C. Rădulescu-Motru. O personalitate autohtonă ce întruchipează o serie de frumuseți spirituale dintre cele mai originale și încântătoare, grație stabilității, imobilității multi-seculare. De aci înainte această personalitate e necesar să devină și profesională. Stau deschise drumurile de valorificare intensă a capacităților practice. Concepția savantului nostru este riguros exactă.

Nouile posibilități de trai, diferențierile de muncă vor influența în mod hotărâtor asupra unităților economice, cari se vor lărghi neconținut.

Progresul satelor va fi sporit printr'o industrializare crescândă a agriculturii. Un agrarianism bine îndrumat va ajuta populația locală să stoarcă pământului izvoare nouă de bogăție. Ajutat de mașinism, agrarianismul va smulge și terenului celui mai arid o productivitate mărită prin sisteme de îngrășăminte, iar în regiuni păduroase prin exploatarea în comun (prin cooperative) a lemnului. Agrarianismul va micșora din ce în ce mai mult influența solului asupra omului, și-i va crește acestuia încrederea în sine însuși. Cu lucru mai puțin, însă mai sistematic omul va obține un rezultat mai mare. Aratul și semănatul se vor face cu mașini agricole. Tehnica aduce îmbunătățiri esențiale în gospodăria viitoare.

Sacrificarea unităților primitive mici nu este deci un dezastru, ci din contră, o promovare. Accelerarea mijloacelor de transport ca și agrarianismul intensiv vor aduce o centralizare a unităților economice, o contopire progresivă a lor. Dar centralizarea, mărirea sferei unităților economice provoacă o schimbare în bine pentru viața locală prin ramificarea, diversificarea, descentralizarea activităților.

Antinomia între special și general, între descentralizare și centralizare nu este decât aparentă.

Progresele științei și tehnicii își întind înrăuririle până în cele mai retrase așezări omenești. Societatea se găsește în-

tr'o stare de tranziție dela cultura extensivă la cea intensivă. Și atunci mărirea sferei unităților principale provoacă ivirea altor multiple unități restrânse.

În anchetele noastre vom fi nevoiți a urmări procesul de transformare ce a început să miște satele din imobilitatea seculară. Presupunem cu oarecare aproximație care va fi direcția dezvoltării ulterioare. Cu cât însă vom fi în posesiunea informațiilor mai exacte despre stările locale, cu ajutorul anchetelor riguroase, cu atât mai mult vom fi în stare să formulăm mai precis soluțiile și să propunem remediile pentru o influință în bine a transformărilor economice.

Punctul culminant al procesului îl atingem, când unitatea politică a statului acopere perfect unitatea economică. Vom avea un fenomen de osmoză ce se produce cu regularitate permițând o astfel de circulație a bogățiilor pe suprafața țării, încât să fie lovite de moarte particularitățile ce dăunează viața ieftină și crează posibilități de speculă neînfrănată locală.

Dacă într'un punct al țării înflorește o industrie puternică, atunci produsele acestei industrii vor fi cu atât mai accesibile consumației generale, cu cât posibilitățile comunicației sunt mai multe.

În țara noastră ar fi multe de făcut

întâiu de toate pentru a introduce un regim alimentară regulat și suficient pentru regiunile muntoase. Este o problemă de vie actualitate. Astăzi suntem în trista situație, că cea mai săracă populație plătește mai scump totul. Să nu ne mirăm de loc de unde este acea sub-alimentație care extenuiază pe mocanii, moșii și crișenii Munților apuseni, pe hațeganii, someșenii și maramurașenii de munte. Corelația dintre munte și șes nu și-a creat căile normale de potrivire, de interpătrundere folositoare.

Unitatea economică mare nu trebuie să însemneze și distrugerea unităților mici, în multe privinți mai mici decât mai înainte. Prin industrializarea cultivată de o populație tot mai diferențiată ca profesioniști și mai specializată în domeniul cunoștințelor exacte, vom obține unități foarte mici economice — însă având capacități înmulțite de producție. O fabrică astăzi constituie o localitate nouă cu zeci și sute de familii cari își leagă existența pentru totdeauna de uzina respectivă.

Nu numai că nu este contrast între unitățile generale, de suprafață pentru țara întregă și cele restrânse și ivite din nou, ci o determinare reciprocă cu atât mai strânsă, cu cât este mai viie relația între general și special.

Ion Clopoțel

PROBLEME SOCIALE

Societatea Națiunilor garantează ocrotirea minorităților

În coloanele acestei reviste am avut ocazia în repetite rânduri să vorbim despre Societatea Națiunilor examinând activitatea ei pacificatoare în diferite direcțiuni. Spiritul instituției dela Geneva ca și metodele ei de lucru le-am expus pe scurt, la fiecare prilej, stăruind în mod deosebit asupra năzuințelor idealiste ale inițiatorilor.*

În rezumat, constatările noastre ca și ale tuturor celor imparțiali era că *instituția pacifică dela Geneva este, până astăzi, tot ce omeneste a fost mai desăvârșit infăptuit pentru a garanta în omenire pacea cu prețul apărării dreptății* căci pacea fără dreptate ca și viața fără libertate nu merită să fie trăite.

Dar trebuie mereu să ținem seamă de limitele omenească și de perfectibilitatea infinită a creațiunilor umane. Societatea Națiunilor nu putea însemna nici pacea veșnică, nici desființarea războiului și mai puțin încă așezarea în lume a dreptății supreme și imuabile!

E așa de variabil conceptul dreptății omenești după interesele în prezență, după cele două puncte de vedere înaintea forului de judecată pus ca să împartă sfânta dreptate!

Tochmai de aceea și dreptatea Societății Națiunilor, ca suprem garant al aplicării tratatului special de ocrotire, nu pare să se bucure, până astăzi, de recunoașterea unanimă a celor interesați. Ecourile se aud la fiecare prilej de nemulțumire, mai ales din partea beneficiarilor tratatului de ocrotire cari uitând adevăratul caracter al păcii generale și al revizuirii frontierelor, — în conformitate cu principiul național, precum și cu interesul suprem al ordinei și stabilității în viața internațională, — își permit să creadă că tratatul special s'ar putea transforma într'un instrument de sabotarea rânduelilor dela 1919 și, eventual, chiar într'un mijloc comod pentru revizuirea fără război a granițelor actuale. . . .

Nemulțumirile cele mai vii împotriva Societății Națiunilor s'au născut în deosebi cu prilejul câtorva plângeri neîntețmeiate împotriva statelor care au semnat tratatul special, — România pare a deține un record ca ținta reclamațiilor! — și anume din cauza însuceșului încercărilor de a lărgi procedura de cercetare a reclamațiilor înaintea forului dela Geneva.

Pentru ca orice desbatere să nu se deparțeze dela linia cea dreaptă în materie de ocrotire, trebuie ținut seamă în primul rând de interesul ordinei și al stabilității în viața internațională a Statelor, fără

de care nu este posibilă nici pacea politică generală nici siguranța particulară.

Apoi, în cadrul ordinei și stabilității internaționale, nu trebuie să se pierdă din vedere nici un singur moment că Societatea Națiunilor nu este un Supra-Stat sau Pan-Europă visată de dl K. Calergi după modelul republicii federale nord-americane, ci o cooperativă sau asociație de State libere, independente și având bine pronunțate caractere naționale distincte.

Renașterea sau întregirea Statelor Naționale europene n'a fost rezultatul întâmplării sau al capriciului conferinței de pace dela Paris, ci desfășurarea mai de parte, până la desăvârșire, a principiului de naționalitate realizat în Europa, prin ultimele etape, de națiunea italiană și cea germană. Unul dintre capetele politice germane cu profundă înțelegere a spiritului vremii, dr. Karl Renner, scria în revista „Die Neue Rundschau” (Berlin, Martie 1922) vorbind de misiunea viitoare a Austriei și de popoarele vecine din Orient:

„Războiul din 1914 *imperialist* în Apus n'a fost în Răsăritul și Centrul Europei decât continuarea aceleiași tendințe manifestată de națiunile italiană și germană la 1856 și 1866 prin războaiele pentru unitatea și libertatea lor națională. În ultimii 50 ani s'a desăvârșit pretutindeni procesul de deșteptare a națiunilor fără istorie din Răsărit la viața națională, — proces nu îndestul luat în seamă de națiunea germană. Procesul acesta s'a încheiat pretutindeni prin crearea de State naționale”.

Și dacă acesta-i înțelesul evenimentelor istorice petrecute în viața bătrânei Europe, ce greșală imensă săvârșesc oamenii cari încearcă să susțină că ocrotirea minorităților ar constitui o clauză esențială și premergătoare ** nașterii Statelor naționale în condițiunile arătate așa de înțelegător de teoreticianul dr. Renner!

Renașterea Statelor naționale ca Polonia, desființată prin împărțeli succesive la finele veacului XVIII-lea de cei trei vecini, Rusia, Prusia și Austria, printr'un adevărat act de brigandaj internațional, ca și renașterea Cehoslovaciei și Statelor baltice ori întregirea României și Iugoslaviei, erau dezvoltarea unui proces firesc de încheiere definitivă a Europei în entități naționale bine distincte. *Față de principiul național ca o linie conducătoare la revizuirea frontierelor, ocrotirea minorităților n'a fost și nu putea să fie decât un principiu accesoriu menit să completeze, dar nu să stingherască dreptatea urmărită prin principiul de naționalitate. Soarta tratatului de ocrotire în cadrul internațional ca și libera dezvoltare a minorităților rămân mereu și n mod absolut condiționate de conso-*

* Vezi *Societatea de mâine* anul I, Nr. 5, 21, 28, 29; anul II, Nr. 21—22, 28—29, 30—31, 34—35, 44—45, 46—47, 51—51; anul III, Nr. 9.

** De pildă articolul dlui E. Ludwig intitulat „Ce ar fi Cehoslovacia, România mare și Iugoslavia fără semnarea tratatului minorităților?” publicat în *Revue de Hongrie* dela 15 Ianuarie 1923.

Edarea definitivă a Statelor naționale constituite ca și de progresul națiunilor majoritare în sfârșit liberate.

Oricine încearcă printr'un exces de spirit analist să susțină contrariul se înșală amarnic și mai ales — lucru foarte grav — încearcă să-i înșele și pe alții!

Clausa de ocrotire nu poate deveni suportul agitațiilor iredentiste din afară, nici motiv de frământare continuă în sânul Statelor care au semnat tratatul special, — căci atunci prevederile *accessorii*, admise la pacea generală pentru consolidarea prevederilor *principale* privind granițele naționale, ar însemna așezarea dinamitei la temelia noului edificiu al păcii internaționale.

Cererile excesive în materie de ocrotire din partea minorităților însași pot, uneori, să apară ca o indelicatete, după cum pretențiile exagerate în aceeași materie din partea Statelor învinse constituiesc, moralmente, o îndrăzneală foarte puțin compatibilă cu procedurile lor din trecut apropiat.

Evident că aceste adevăruri la adresa minorităților nu exclud din partea noastră afirmația deseori repetată că Statele care au semnat tratatul de ocrotire au o datorie de onoare națională să execute *cu bună credință* angajamentele luate.

Nu mai așa este cu puțință dezarmarea morală și împăcarea sinceră dintre învingători și învinși fără nici un alt gând ascuns pe viitor.

Iată, de ce, toate criticele minoritare sau din partea învingătorilor la adresa Societății Națiunilor sunt exagerate sau nedrepte — căci ele pierd din vedere justul echilibru pe care suprema instanță dela Geneva are să-l țină între părțile în prezență, preocupată mereu de interesul ordinei și stabilității internaționale.

Așa se explică și adoptarea tot mai restrictivă a procedurii privitoare la plângerile minoritare. Exagerarea și sporirea acestor plângeri fără convenitul respect datorit suveranității naționale a Statelor care au semnat tratatul special au impus o cernere cât mai riguroasă a reclamațiilor făcute și în scop de propagandă. Prin această atitudine Societatea Națiunilor recheamă parca mereu la realitate minoritățile de pretutindeni spunându-le ceea ce le spunea cândva dl Nincici, fostul ministru de afaceri streine al regatului sârbo-croato-sloven: „nu uitați că sunteți în primul rând cetățeni ai Statelor respective și abia pe urmă sunteți și minoritari!”

În calitate de cetățeni leali, minoritarii au datoria să evite orice critică ușoară venită pe adierile vântului din afară la adresa granițelor Statului respectiv, precum și orice atitudine care i-ar pune în dezacord cu sentimentul opiniei publice majoritare în toate problemele mari de politică națională internă și externă. Desigur, libertatea conștiinței sub toate formele de manifestare le este garantată prin Constituțiile moderne, după cum li se garantează toate drepturile „indivi-

duale” la viață și la libertate, — dar nu'i într'adevăr ciudat să constați, de pildă, în presa minoritară, o atitudine diametral opusă aceleia pe care, în marile chestiuni politice externe sau interne, a adaptat-o opinia publică românească și oficialitatea Statului român?

Și care pot fi consecințele pentru încrederea și înțelegerea sinceră dintre majoritate și minorități dacă, la fiecare prilej, dezacordul și ostilitatea brutal manifestate trezesc un sentiment de nesiguranță și neîncredere în sufletul acelor care simt în permanență interesul și poartă grija de consolidarea și ridicarea Statului român întregit?

Este evident că prin aceste întrebări nu înțelegem un singur moment să aprobăm măsurile de constrângere sau brutalizare la adresa organelor purtătoare de cuvânt ale minorităților. Dimpotrivă, cea mai deplină libertate de manifestare, fără nici un fel de îngrădire, ne va da pulsul cel mai exact al adevăratelor sentimente minoritare din România întregită și tocmai de cunoașterea acestui puls avem nevoie.

Țăranul român în judecata unui francez

În una din serile trecute am avut prilejul să mă conving, că țărănimea română e mult mai bine apreciată peste hotare decât în propria sa țară. Unii vor zâmbi, sceptici, în fața acestei afirmații lapidare. Eu aș ruga însă pe acei „unii” să nu-mi anticipeze nici un zâmbet de ironie, nici să formuleze o judecată pripită asupra rândurilor de față. Când afirm cele de mai sus, nu-mi trece prin gând să laud opera de propagandă a „ambasadelor”, căci nu cred să existe un al doilea popor de vârsta și condițiile noastre, care să mai mențină, pentru relațiile sale cu lumea, o armatură diplomatică atât de ruginită cum este corpul nostru de „plenipotențieri” de tot soiul. Diplomația a evoluat și ea după războiul ca oricare altă manifestare exterioară a unui popor. Spiritul ei frivol, ușuratec de altădată a primit, la popoarele cuminiți, o nouă consistență. Numai noi am rămas consecvenți cu tradiția arhiuzată de a „cuceri simpatie” prin „recepții” banale, prin metoda ridiculă de a „convinge” pe cineva prin tot felul de mijloace, înafară — bineînțeles — de cele *simple, directe*. Nu din pricina că n'am avea „specialiști”. Nu. Avem, statistic vorbind, atâtea „figuri europene” câte ar putea ajunge, nu unui popor de 17 milioane de locuitori, ci cel puțin unui imperiu cu o populație de 60—70 de milioane, acărui capitală să fie considerată drept buriucul pământului. Incapacitatea ancestrală a acestei diplomații rezidă în faptul că cei mai mulți dintre reprezentanții săi își fac o idee despre propria lor capacitate după capitala în care sunt trimiși și după cantitatea „onorarului” ce primesc. Cât despre celelalte prezumții moderne ca: *inteligenta și o onestă orientare științifică în chestiunile ce implică*

Pentru a termina, voi aminti minoritarilor ostili Societății Națiunilor din cauza modului precaut și restrictiv cum procedează față de plângerile ce i-se trimite pe baza tratatului de ocrotire, — un alt adevăr elementar formulat de dr. Renner: „drepturile minorităților rămân mult în urma dreptului de naționalitate pe care-l creiașe vechea Austrie”.

Cu rezervele cuvenite asupra modului tendențios al politicii habsburgice de a aplica „dreptul de naționalitate” potrivit imperativului *divide ut imperes*, este evident adevărul formulat de dr. Renner, Minoritățile trăesc astăzi în State *naționale* și drepturile lor sunt limitativ și precis fixate prin tratatul de ocrotire în cadrul existenței unor State cu majorități care și-au văzut în sfârșit garantat, pe deplin „dreptul lor de naționalitate”. Fosta Austrie polițnică putea da naștere unui „drept de naționalitate” mai larg, — Statele naționale actuale nu pot și nu trebuie să desvolte decât un „drept de minorități” bine precizat și prin aceasta tocmai *limitat*.

N. Dașcovici

în sine această dificilă meserie — *total e aranjat la București*.

În ciuda acestor constatări dureroase, țărănimea română, repet, este mai bine cunoscută în afară de granițe decât în propria sa țară. Este mai obiectiv cunoscută și deci mai trainic prețuită, fiindcă, spre norocul lor, popoarele tinere ale Europei, nu sunt numai atât cât spun despre dânselle (sau ar putea spune) trimișii lor oficiali bine plătiți. În sfârșit, mai e o împrejurare, care le vine în ajutor: Apusul nu e tocmai atât de naiv cum pare a mai crede încă o inferioară, anacronică rasă de „tânichele” cu monoelu. El disprețuiește speța „sfornicilor”, respinge instinctiv zâmbetul improvizat sau banalitatea gestului studiat zile de-a rândul în fața oglinzii. Da, Apusul nu-și mai risipește bunăvoința și sprijinul negustorilor de vorbe dulci. El preferă să așeze, azi, la temelia oricărei „colaborări” sau „amicității” stâncă de granit a convingerilor științifice. Vreau să spun că popoarele vechi, cu glorioase realizări istorice la spate, nu se mai însuflețesc — și cu justă rezervă — decât pentru acele din vlăstarele tinere ale umanității, în a căror comoară sufletească, verificată critic, se ascund tainele viitorului progres.

D. Louis Marin este un vechiu și încredere prieten al nostru. În cursul celor câteva luni petrecute în Paris am putut constata cu o vie satisfacție, că nu se schițează nici o intenție menită să adâncească relațiile dintre noi și Franța, fără ca numele acestui dăstăns bărbat politic să nu figureze cel dintâiu, fie printre inițiatori, fie printre sprijinitori. Această atitudine consecventă față de țara noastră a îndemnat pe d. Victor Popescu, con-

ducător al „Cercului de studii religioase și sociale”, să-i pună, la un prilej binevenit, o întrebare netedă, extrem de delicată. Tineretea s'a distins întotdeauna printr'o curiozitate *sui generis*. Așa și de data aceasta. D. ministru a fost rugat să-și „justifice” iubirea sinceră ce nutrește pentru noi, să facă o publicație mărturisire a „motivelor”, cari alimentează, zi cu zi, acest sentiment.

Din parte-mi mărturisesc, că momentul în care am aflat despre curajoasa inițiativă a dlui V. Popescu (rog pe d. Louis Marin să nu-mi ia în nume de rău aceasta) mi-am închipuit „răspunsul” cam așa: un mănunchiu de declarații directe, un buchet de cuvinte elegante, cari, deși ar fi purtat pecetea unei sincerități neîndoioase, ar fi trădat totuși *omul politic*. Cât de crudă și în același timp dulce mi-a fost decepția când, în locul unui „răspuns” ca „acesta, sufletul amicitiei franco-române ne-a întreținut o oră și jumătate cu o pătrunzătoare „causeries” asupra psihologiei țaranului român!

Biserica română de aici, situată într'o stradă dosită (Rue Jean Beauvais), are un salonaș modest, împodobit cu câteva icoane de factură bizantină. Printre ele câteva portrete cu „figuri ierarhice” din țară, având toate aerul oriental specific „pravoslavnic”. Abia dacă poate cuprinde un „auditoriu” de 25—30 persoane. În atmosfera lui intimă, românească, își făcu d. Marin mărturisirea promisă, în seara zilei de 18 I. c.

Românii îi deșteptară interesul pentru prima dată pe timpul când își urma studiile liceale la Nancy, având printre tovarășii de studiu un însemnat număr de elevi români. Aceștia îi dădură cele dintâi informații asupra noastră. Mai târziu, actualul ministru îmbrățișă cu ardoare tinerească studiul etnografiei geografice. Această pasiune științifică nu putea fi satisfăcută decât prin continue călătorii. Dar românii îi atrăseseră atenția nu numai prin faptul că ei constituiau o interesantă „problemă etnografică”; în afară de fizionomia sufletească, extrem de originală, a plugarului român de pretutindeni, tânărul etnograf fu viu impresionat de luptele politice ale românilor ardeleni, îndeosebi de *Procesul Memorandumului*, la desbaterea căruia asistă ca „spectator apusean” imparțial. Firește, pungea de student sărac n'ar fi rezistat la un drum atât de lung, dacă nu s'ar fi supus, anterior, unui sever regim de privațiuni personale de tot felul. Problema Ardealului robit o găsea aproape identică cu problema *Alsaciei-Lorenei*, răpită și ea în împrejurările cunoscute, de nesățul politic brutal al contelui *Bismarck*. Din această călătorie, urmată de altele se alese cu o imagine clară, precisă despre „categoriile sufletești” după cari se desfășoară viața țărănimii noastre din vremuri străvechi. Înainte de a trece la o subtilă analiză a acestor categorii d. L. Marin făcu o digresiune importantă. Ne povesti cum, cu toate schimbările radicale introduse în viața materială a ță-

rănimii franceze din Lorena la sfârșitul veacului trecut, schimbări produse de utilizarea curentului electric și de dezvoltarea uimitoare a industriei moderne, *credința* aceleiaș țărănime a rămas neatinșă. Căldarea primitivă, în care se pregăteau bucatele sumare de altădată, a cedat locul unui complex aparat culinar. Opațul a dispărut, făcând loc *beck*-ului electric. Un singur obiect a rămas neatinș: *crucifixul de lemn*, care atârna și azi de perete, împrejmuit de aceeaș misterioasă aureolă...

Această fixitate a elementelor esențiale ale vieții conferențiarul a găsit-o și în satele noastre.

În rezumat temelia etnică a statului român întregit se caracterizează prin următoarele trăsături sufletești cardinale:

1. *Luată viața în bloc, printr'un bun simț elementar, care nu se desminte în nici o împrejurare;*

2. *Printr'o dragoste de natură cu totul alta decât cea a „exploataților de pământ”, o intimă atașare la glie, un simț ascuțit pentru frumusețile naturii, simț, pe care fragăda burghezii române, durere (observația dlui Marin), nu-l mai are.*

3. *Printr'o inteligență sprintenă, muncită neîntrerupt de dorul de a se instrui.*

4. *Prin ospitalitate largă, sinceră.*

5. *Printr'un gust artistic rafinat, unic la toate popoarele studiate de dsa.*

6. *Prin sentimentul religios adânc, izvorât dintr'un echilibru sufleteș, care nu permite totuși nici excesele rituale, nici tânguilele disperate în fața realităților crude ale sorții omenești...*

Toate aceste calități se armonizează într'o unitate sufletească perfect viabilă, a cărei rațională zgândărire ar putea revoluționa complexul întreg al vieții naționale.

Aceasta este geneza sentimentului de dragoste ce ne dovedește d. Louis Marin de atâta timp: *convingerea științifică, că țărănimea română închide în energiile sale interioare toate premisele unei viitoare „umanități” adânci.*

Firește, n'am reținut decât momentele culminante ale acestei „mărturisiri”. Las cetitorului sarcina de a umplea acest schelet sumar cu verva spiritului francez, cu acel val de mobilitate spirituală, care este atât de congenital conferențiarului francez, și care sfințește, prin simplă atingere, orice subiect.

Poate nu vor fi de prisos încă două-trei observații. Am aflat foarte semnificativ faptul, că d. ministru al pensiunilor n'a amintit nimic de *calitățile*, bune sau rele ale *burgheziei române*, care a ținut să se distingă și de data aceasta prin lipsa de *bun simț elementar*: unii dintre reprezentanții ei veniră la această conferință când le căzu bine deși terminul era fixat, intrând cu acelaș aer de orientală desinvoltură, cu care ar intra, de pildă, într'o populară bodegă de aperitive.

Concluziile ce se desprind din confesiunea plină de elan a d-lui *Louis Marin*? Sunt la îndemână oricui. În calitate de

fiu de țaran, eu îi mulțumesc din inimă în numele acelor mulțimi, cari i-au furnizat „motivele” de mai sus și cari nici nu bănuiesc — poate — că modestia lor, cuminența lor a pătruns până și în strălucirea celei mai sugestive capitale din lume.

Da, da, în una din serile trecute am avut prilejul să constat că țărănimea română este mai just apreciată peste hotare decât în propria sa țară...

Paris, 22 Maiu 1927.

N. Buta

Artiștii ardeleni la salonul oficial

Despre al patrulea salon oficial a vorbit presa capitalei în mai multe rânduri foarte elogios, informând publicul cetitor îndeajuns. În cele ce urmează ne vom mărgini la relevarea contribuției tinerilor artiști ardeleni participanți la acest salon, cărora le revine misiunea de a regenera, prin curente noi și vitale plastica din Ardeal, care până acum purta marca unui ieftin diletantism. Ne îndreptăm spre această speranță atât succesul pe care l-au avut ei la salonul oficial din acest an, cât și criticiile elogioase făcute de cercurile artistice din capitală.

În deosebi s'au remarcat pictorii: Aurel Ciupe, Anastasiu Demian, Catul Bogdan și sculptorul Romul Ladea.

D. Aurel Ciupe, cunoscut de iubitorii de artă și apreciat de cercurile artistice din București încă din anii trecuți, expune un portret solid studiat, cu înalte calități plastice, frumos armonizat în culori închise și cu o tehnică viguroasă. Această lucrare a fost reținută de către Ministerul Artelor pentru pinacoteca statului.

D. Anastasiu Demian, asemenea cunoscut, expune un nud plin de fineță sentimentală, promițând foarte mult.

Sculptorul Romul Ladea a stărnit o vie admirație cu autoportretul său în ipsos, lucrare plină de vigoare plastică.

Acești tineri, cu toate lacunele vieții provinciale, au ajuns în abea câțiva ani să ia conducerea creației plastice în Ardeal, conducere pe care azi nu și-o mai poate revendica faimoasa colonie dela Baia-mare, decăzută după moartea marilor pictori Höllosy, Ferenczy, etc. Urmașii lor dela Baia-mare, în afară de pictorul Thorma, paralizați prin marea pierdere, retrăgându-se din câmpul frământărilor profesionale se mulțumesc cu exploatarea parazită a unui trecut glorios.

A apărut în editura revistei noastre:

Activitatea lui Slavici la „Tribuna” din Sibiu

de OLIMPIU BOITOS

Prețul 60 lei

Antagonismul politic

III.

Toate formele sau sistemele sociale exprimă prin structura lor înrăurirea mediului ambiant. Astfel înrăuririi mediului cosmic îi corespunde sistemul social numit familie și ale cărui părți constitutive sunt sexele și vârstele. Dându-ne seama că mediul cosmic nu e un sistem omogen, ci se desface el însuși într-o serie de sisteme, cari au înrăurit și înrăuresc în mod diferit, după loc și timp, asupra formelor sociale, vom putea constăta în structura formelor sociale urmele acestor înrăuriri, o grupare anumită și corespunzătoare a părților constitutive ale sistemului pentru a-și menține echilibrul, unitatea, individualitatea față de mediul împrejmuitor.

Spencer a crezut că în fiecare grup social diferențierea și integrarea progresivă s'a produs în mod necesar în cursul timpului. Noi nu vedem un principiu immanent formei sociale care ar împinge spre diferențiere tot mai complexă. Ci afirmăm: când și unde a fost dată o anumită constelație a forțelor reprezentate în totalitatea lor prin mediul ambiant, s'a născut și a trebuit să se nască o anumită formă socială bine determinată. Deci n'avem o ierarhie istorică a formelor sociale, spre pildă dela familie la Stat și nici o ierarhie de forme sociale existente. Dar noi putem dispune formele sociale într-o serie, în care forma inițială ar reprezenta înrăurirea mediului ambiant nediferențiat, iar forma ultimă, în structura ei, ne-ar înfățișa înrăurirea mediului complet diferențiat. Reprezentăm forțele sau sistemele de forțe ale mediului ambiant prin a, b, c...x, structura formelor sociale ne va arăta acțiunea acestor forțe, izolate și în toate combinațiile lor posibile. Aceste forme sociale, ideale sau teoretice, le dobândim prin comparatia formelor concrete, existente sau „istorice”, asupra cărora aceste forțe au înrăurit în mod diferit, după loc și timp.

Schimbările în structura formelor sociale le putem considera însă ca acțiune a societății asupra mediului ambiant, ca nuziunță de adaptare a formei sociale. În acest caz vorbim de antagonism, de luptă, în general, de fenomene, de relație născute din contactul formei sociale cu mediul ambiant.

Între formele sociale posibile vom găsi și forma socială numită politică, sau cu un cuvânt: Statul. Statul va fi caracterizat, în structura sa, prin prezența acțiunii unei categorii de forțe, care lipsește la formarea celorlalte forme. Aceste forțe sunt „Statele străine”. Structura socială care corespunde acestei înrăuriri este diferențierea în stăpânitori și stăpâniți. Din acest contact se naște *clasa politică* sau *elita*, și, ca fenomen de relație, lupta, războiul.

Sunt teorii cari afirmă că războiul nu e necesar și că, așa cum s'a ivit, așa va

dispare, alte teorii susțin, cum am văzut, că războiul s'a născut cu omenirea și nu va dispărea decât odată cu omenirea.⁵ Nu vrem să ne amestecăm în cearta pacifiștilor și beliciștilor. Putem afirma însă că anumite condiții au creiat grupuri sociale în stare să atace alte grupuri și să se apere împotriva lor. O anumită constelație a forțelor din mediul ambiant a dat naștere la forme sociale, rezistente, bine echilibrate, cari au năzuit și au reușit să-și mențină individualitatea față de alte grupuri.

Ne-am putea imagina că în timpuri preistorice a existat un singur tip omeneș și o singură formă socială. Presupunem însă în acest caz că mediul a fost același pe toată suprafața pământului. În acest mediu omogen n'ar fi putut să existe o piedică pentru căsătoria unui bărbat adult din apropierea polului nordic cu o femeie din regiunile ecuatoriale. În cursul vremii însă diferențierea în rase s'a accentuat, se vede, tot mai mult și astăzi un bancher berlinez cu greu s'ar hotărî să ia în căsătorie pe fiica unui hotentot. Nu mai vorbim de interesele economice, de factorii psihici, de „ideologiile” cari s'au format în grupurile sociale și cari înăspresc antagonismul. Punem condiția minimă, biologică, pentru pacea eternă: conubiul neîngrădit între rase. Treccm la forțele economice. Să presupunem o piață unitară, mondială, și un schimb neîngrădit de mărfuri, de produse naturale și industriale. Într'adevăr omul ar trebui să-și schimbe cu desăvârșire natura pentru ca acea piață să nu se prefacă repede într'un câmp de luptă — așa cum este astăzi.

Argumentele pacifiștilor sunt de altă natură. Ei văd ororile, războaiele, nedreptățile, apăsarea, exploatarea. Pentru a înlătura aceste efecte inevitabile ale războiului în interiorul Statelor, ei vor să înlătore războiul, fără să-și dea seama că în acest caz dispărea Statul, fără să dispără însă antagonismele (de rasă, religie, etc.) cari ar putea, și, în anumite condiții, vor trebui să împingă la lupte între grupuri — pentru a reconstitui Statul.

Ar fi deci să reducem pretențiile noastre la înfăptuirea unei dreptăți maxime în Stat. Deci drepturi și obligații egale pentru toți cetățenii, dispariția exploatarea omului prin om etc. Contractul social al lui Rousseau ne arată cum ar trebui să fie în teorie Statul, și revoluția franceză și cea rusească ne-au arătat cum poate fi Statul, în condițiuni concrete, prin aplicarea teoriei egalitariste.

• Solidaritatea și egalitatea într'un Stat concret este expresia tenziunii între acest Stat și celelalte State. Cu cât tenziunea externă e mai mare, cu cât antagonismul

e mai accentuat, cu atât solidaritatea internă va fi mai mare.

Dar această solidaritate diferă după constituția organică a Statului respectiv. Într'un Stat, în care locuitorii sunt de aceeași rasă, de aceeași limbă, de aceeași religie și în care nu există mari deosebiri de averi, solidaritatea va fi pe placul umanitariștilor. Când însă un Stat, — și prin originea și evoluția lor, cele mai multe State actuale sunt în această situație — cuprinde elemente eterogene, de rasă, de religie etc., diferite, solidaritatea se va înfăptui prin conștrângere. Când clasa dominantă nu poate exercita această conștrângere, când în momente critice în relațiile externe ale Statului antagonismele interne sunt prea accentuate, Statul e în primejdie de desăgărare, e în primejdie de a-și pierde individualitatea.

Deci practica verifică teoria. Putem considera Statul ca formă curat politică. În afară de antagonism și luptă față de alte State, în intern pace desăvârșită, asigurată prin sistemul juridic. Drepturi și obligații politice egale pentru toți cetățenii — așa a fost și este în toate Statele. Dar cine este cetățean? Aci stă greutatea problemei. Fiecare individ de gen bărbătesc, normal, fără deosebire de religie, rasă, limbă și profesiune. Să începem cu profesiunea în raport cu drepturile și obligațiile cetățenesti. Putea Statul antic să se apere împotriva dușmanilor, mobilizând pe fiecare individ de sex bărbătesc adult, când pregătirea pentru război reclama o educație specială în mânăuirea armelor și o disciplinare sistematică a voinții în luptele piept la piept? Sau putea Statul medieval să mobilizeze populația întreagă pentru luptele de cavalerie grea? Ar fi rămas ca femeile și copiii să muncească, pentruca bărbații să poată purta războiul. Și ce trebuia să se întâmple cu popoarele învinse? Incetățenirea imediată și deplină, cum pretind umanitariștii de astăzi? N'au fost romanii nebuni, și nici englezii nu sunt nebuni. Până când deosebirile de rasă, de religie, de limbă persistă și se manifestează în stat, obligațiunile politice nu pot fi împlinite decât de națiunea dominantă, deci și drepturile politice îi revin ei. Profesiunea nu mai are acest rol, deoarece mijloacele tehnice permit reducerea educației pentru război. Din acest fapt a rezultat „democratizarea” Statelor și îndulcirea situației maselor largi, „muncitoare”, adică o circulație neîngrădită a elitelor în cursul generațiilor.

Religia? Întrebați-i pe turci de ce nu admit creștini în armată. Rasă? Întrebați-i pe englezi și francezi câți ofițeri negri sau galbeni au în armatele lor și câți ministri? Să încerce englezii să facă alegeri libere și să încredințeze cârma Statului unui guvern iesit din acei parlament! Ar fi o experiență interesantă pentru sociologii pacifiști și umanitariști.

(Va urma).

Traian Brăileanu

⁵ D. Gusti a expus pe larg aceste teorii în „Sociologia războiului”, București 1915.

Discuții și recenzii

„Das autonome Siebenbürgen“ de Dr. Hermann Müller

N'avem, firește, decât să salutăm cu bucurie orice încercare sinceră a minorității săsești, care prin reprezentanții ei culturali, autorizați sau neautorizați, caută în chip cinstit să se apropie de noi și să găsească formula pentru o cât mai bună conviețuire pe acest pământ bogat și ospitalier al României. E un semn bun și promițător, căci dacă există bunăvoință de-o parte și de alta suntem siguri că se va ajunge la o înțelegere cât mai completă.

Broșura — mică dar substanțială — a d-lui H. Müller e o contribuție onorabilă în această direcție. O apreciem ca atare deși nu suntem, în unele puncte, de acord cu autorul. Astfel, în primul capitol, care e o încercare de a schița trecutul nostru pe acest pământ, și raportul dintre noi și celelalte națiuni conlocuitoare, sunt anumite afirmațiuni pe care nu le-am putea subscrie. Legenda originii noastre, care — formulată în o epocă de eroism cultural de către patrioți entuziaști dar pripiti — căuta să ne înfățișeze ca descendenți direcți ai legiionarilor romani, nu mai e azi acceptată tale-quala, de nici un intelectual serios dela noi. Trebuie să fim odată pentru totdeauna înțeleși. Nu am moștenit cultura română și meritul străbunilor noștri — dacă un merit poate fi — e că și-au asimilat această cultură, și-au păstrat-o cu îndărjire dealungul veacurilor. Prezentul acelor ostași și coloniști stabiliți aici, era foarte mic față de masa autohtonilor. Acei autohtoni — fie că le zicem Daci, Geți sau altfel — stilați și poleiți de spiritul Romei, aceia au fost străbunii noștri. Elemente venite și de aiurea, mai târziu, vor fi fost de bună seamă, dar ele n'au avut nici decum importanța pe care sunt înclinante să le-o atribuie ceice vor să ne reprezinte ca pe o mixtură complicată de barbari neomogeni. Cât despre acel element daco-gepidic sau goto-longobardic, căruia autorul vrea să-i dea o importanță prea accentuată, el va fi fost și mai neînsemnat decât celelalte. Rolul acestor seminții germanice în alcătuirea poporului nostru e contestat aproape de toți istoricii noștri. Dar sașii sunt înclinați să stăruie asupra lui, căci astfel — poate involuntar — în arborele nostru genealogic găsește o înrudire a lor cu noi. Ar fi asta un mijloc de apropiere, cam ingenios, dar prea artificial. La urma urmei nu ne-ar fi de loc rușine să înnumărăm printre străbunii noștri și unele popoare germanice. Dăruț urmasii acestora se bucură de stima unei lumi întregi. Însă adevărul e adevăr, oricât de măgulitoare ar fi încercarea concetățenilor noștri sași de a ne înrudi cât de cât într'un trecut îndepărtat.

Cât privește acea origine „pur romană”, de care uneori vecinii noștri vorbesc cu o nuanță de ușoară ironie, ea a fost redusă de cărturarii noștri la adevărata ei proporție. Încă o afirmație a autorului, care trebuie corectată, e și aceia care pretinde

(v. pag. 1) că românii din Transilvania nu seamănă „complet” cu frații lor din vechiul Regat.

Trebuie să facem o distincție. Deosebirea există într'adevăr între clasa românească cultă din Ardeal și între cea din vechiul Regat. Și e explicabilă. Cea dintâi e produsul culturii de influență germano-maghiară, cea de a doua e produsul culturii de influență bizantino-slavă și apoi franțuzească. Poporul însă, el care n'a fost atins de aceste influențe, a rămas același și deoparte și de alta a Carpaților. Mentalitatea țărânului, fie din țara Moșilor, fie din balta Dunării, e aceeași. Este deci eronat să se vorbească de o deosebire între „poporul român” din N. Carpaților și cel din Sud. Căci în definitiv, din acest punct de vedere, ce însemnată poate să aibă deosebirea între subțirea pătură cultă din Ardeal și cea din Regat?

Ar mai fi o seamă de observațiuni de făcut asupra acestui prim capitol de istorie, dar ne oprim aci pentrucă, atât pe autor, cât și pe noi, ne interesează partea de soluțiuni practice. Dar înainte de a trece la cercetarea acestei părți, câteva observațiuni asupra cap. II, intitulat „Transilvania după războiul mondial”. Autorul spune că e inutil, (müssig) să vorbim acum de urmările pe care le-ar fi avut asupra soartei Ardealului o eventuală victorie a Puterilor Centrale. Oh, d-le Müller, pentru noi nu e de loc inutil. Ba ținem să stăruim asupra acestui lucru. Căci e mai presus de orice îndoială că o asemenea victorie, cel puțin pentru români, ar fi însemnat o situație de zece ori mai grea decât aceea pe care o au azi minoritățile în sânul Statului românesc. Și e nevoie câteodată să ne aducem aminte de acest lucru.

Apoi: „Se observă că sașii, și acum, ca și în timpul dominației ungare, au rămas la mijloc, cetățeni de clasa doua; că au fost desavantajați, că uneori sunt tratați mai rău decât maghiarii, că li s'au luat pământuri; etc.” Dar se poate susține — cu mâna pe conștiință — că sașii în decursul timpurilor nu s'au folosit de privilegiile acordate în detrimentul populației românești? Că dețineau, în raport cu românii o putere mai mare decât aceea la care erau îndreptățiți numericeste?

Și e oare atât de condamnat Statul român, că a căutat — cel puțin principal — să restabilească o mai mare dreptate socială, repunând — uneori poate prin mijloace brusce — pe cei nedreptățiți atâtea veacuri, în drepturile lor?

Li s'au luat pământuri sașilor. Dar proprietarilor români nu li s'au luat? Și aceste pământuri nu s'au dat ele oare micilor plugari atât români, cât și minoritari?

Cred că în detaliu se vor fi făcut nedreptăți. Dar nu trebuie să pierdem din vedere nici un moment, că principiul care a stat la baza reformei agrare, a fost un

principiu de mai mare justiție socială menită să repare o veche nedreptate.

Și dacă la această împroprietărire, sașii au avut de suferit relativ mai mult, cauza e poate că ei erau mai avari.

Cât privește împrejurările mai noi în care s'a făcut unirea, nu insist asupra lor considerându-le cunoscute. Autorul le înfățișează cu destulă rezervă lăsând discret să se degajeze concluzia că azi sentimentul sașilor e că actul de adesiune dela Mediaș a fost pripit și că sașii s'au păcălit ca și după 1848 cu Ungaria.

În cap. III, și cel din urmă, autorul vorbește de „generală nemulțumire fără margini”, ce crește zilnic și e comună tuturor celor trei popoare din Ardeal (v. pag. 23) constată că o schimbare de guvern nu aduce cu sine nici o îmbunătățire a situației și așteaptă mântuirea Ardealului numai dela o schimbare de sistem, pe care ar fi în stare s'o realizeze numai un guvern de concentrare, cu forțe din toate partidele și de lungă durată. În această privință suntem de acord cu d. Müller și evenimentele din ultimele zile par a ne aduce un guvern de concentrare dorit de toată lumea și cerut și de Suveran.

Fi-va acest guvern într'adevăr de lungă durată? Iată o întrebare la care e mai greu de răspuns. Eu unul mă îndoiesc, deși aș dori-o pentru ca în sfârșit acest guvern să poată realiza acea schimbare de sistem pe care o dorește împreună cu d. Müller, toți românii cari nu fac politică, și chiar mulți din cei cari fac politică.

Autorul se plânge — la fel cu mulți români ardeleni — că unificarea s'a făcut prea repede și că pentru realizarea acelei unități spirituale necesare, era nevoie de cel puțin un sfert de veac. Poate că are dreptate. Numai că era greu să se facă altfel. Dificultăți foarte mari au fost și sunt mereu, în această privință, nu numai la noi, dar și în alte părți. „Unificarea” Alsaciei și Lorenei, care s'au despărțit de trupul Franței doar acum 57 de ani, merge pare-se tot așa de greu ca și unificarea Ardealului, care — de! — a trăit 1000 de ani despărțit de vechiul regat. Deci să nu ne plângem prea tare.

Remediul pe care-l indică d. Müller („până la realizarea acestei adevărate unități interne trebuie să li-se acorde libertate deplină diferitelor teritorii, ca să trăiască în felul obișnuit până acum” pag. 25) dacă e frumos în teorie, poate fi foarte primejdios în practică. Dacă chiar așa, cu tot controlul ce de bine, de rău, se exercită de organele de stat în regiunile unde de ex. minoritatea maghiară e mai numeros reprezentată, găsim atâtea dărză rezistență, atâtea obstrucție și atâtea ură față de Statul român, ce-ar fi dragă Doamne, dacă li s'ar lăsa acestor turbulenți concetățeni ai noștri „deplina libertate de a trăi cum au trăit și până acum”? Ar însemna nici mai mult nici mai puțin să fiu nevoit de pildă, în cazul când aș dori să călătoresc prin aceste regiuni ca secuimea, ori prin orașe ca Tg-Mureș, Odorheiu, Satu-Mare sau Oradea, să-mi iau un interpret, căci m'ar mira dacă n'aș fi complet boicotat în cazul când aș cuteza să vorbesc limba Statului în astfel de întinuri. Dar acesta ar fi unul din

Reforma valutară în Estonia

cele mai mici desavantajii. O Transilvanie autonomă ar gravita fatal spre șesul Tisei și spre Budapesta, căci într'acolo o îndreaptă drumurile de fier, șoselele, tradiția, obiceiul și altele multe. S'a lucrat doar o mică de ani ca Ardealul să fie învățat și nevoit a gravita într'acolo, precum cu drept cuvânt observă undeva și d. Clopoțel.

Mult aș fi dorit ca d. Müller să ne spună mai precis, în ce ar trebui să constea după d-sa aceea „weitgehende Autonomie”.

„Transilvania și regiunile de graniță ale fostului regat danubian s'ar fi administrat ele singure — în perioada de tranziție — în cadrul legilor făcute de Parlamentul din București, ar fi exercitat ele singure jurisdicția, și-ar fi edictat ele singure — prin dieta lor provincială — pe teritoriul lor dispozițiile de cuviință?” „Minoritățile și-ar fi asigurat deplina libertate de învățământ sub controlul dietei provinciale”. Da, ar fi fost frumos, pentru că sincerii noștri conecțăteni, cari profitând de excesiva toleranță a autorităților, boicotează și azi după 10 ani, limba românească, chiar când sunt funcționari de Stat, ar fi avut atunci — bazați pe acea „libertate deplină” pe care o reclamă pentru ei d. Müller — ar fi avut, zic, posibilitatea să ne creieze o serie de dificultăți din în ce mai mari.

Ia gândiți-vă ce ar fi învățat copiii maghiari în școli, când ar fi avut această „libertate deplină” și în ce spirit ar fi fost crescută generația tânără maghiară din Ardeal? Nu; această libertate dacă putea fi acordată unora din minoritari, ar fi constituit o primejdie dacă se acorda altora.

Cât privește acele comisii centrale pentru unificare, (v. pag. 26—27) recunosc că ar fi fost bune mai ales *atunci*, la început. Dar ele nu s'au alcătuit poate pentru motive puternice. Și e oare sigur că cei mai indicați reprezentanți ai minorităților ar fi primit *atunci*, să facă parte din asemenea comisii?

Autorul ne asigură că o rezolvare a dificultății în sensul indicat de d-sa, n'ar fi constituit o problemă primejdioasă pentru Stat. Dar pe ce oare se bazează când afirmă acest lucru? D. Müller ne evocă tabloul federației elvețiene. Măgulitoare comparație, dar primejdioasă și atât de nepotrivită pentru împrejurările, dela noi!

D. Hermann Müller e un idealist și un optimist. Îl învidiez pentru puterea d-sale de a se iluziona. „O Transilvanie autonomă după modelul elvețian” ar fi nu numai cea mai fericită și „sigură” provincie a Coroanei românești, ci ea ar alcătui și sprijinul cel mai solid al Regatului român și ar face Statul acesta așa de tare, încât el ar forma în curând punctul de centralizare pentru toate celelalte State din Sud-Estul, ba chiar mijlocul Europei”. Întâiu de toate nevoile economice ale țării fac imposibilă orice autonomie administrativă.

Da, dacă vecinii noștri nu ne-ar pândi să ne dărâmăm în orice moment; dacă conecțăteni ai noștri n'ar umplea lumea de calomnii împotriva noastră; dacă d. Bethlen n'ar spumega mereu împotriva tratatului dela Trianon; dacă minoritățile ar fi în masse compacte... dacă... Dar ce s'o mai lungim. Sunt atâția dacă!... **Să. Bezdechi**

Soarta acestei mici țărișoare, a fost mai norocoasă, decât soarta țărișoarelor surori, Livlanda și Lituania.

Situată mai departe de frontul oriental, n'a avut de suferit prea mult, ca imediată urmare a luptelor crâncene, ce s'au dat pe acel front, nici n'a cunoscut pentru timp îndelungat, ocupațiunea nefastă germană, căci trupele germane au pătruns pe teritoriul Estonian abia la finele anului 1917, după defectiunea rusinoasă, a frontului rusec.

Decodată cu retragerea trupelor germane, Estonia, se proclamă republică independentă, întocmai ca surorile sale, dela vest și dela nord.

În momentul declarării independenței sale, în Estonia, circula, pelângă marea germană, și unitatea monetară numită „Ostmark”, — unitate monetară introdusă de autoritățile de ocupațiune, și care poate fi asemănată foarte bine cu „leul Băncii Generale Române”, și rubla veche rusească, încât guvernul prim, se găsea înaintea unui haos financiar.

Casieriile publice golite de trupele de ocupațiune, în circulațiune, trei unități monetare cu diferite valori, iar la granița răsăriteană, o situațiune politică din cele mai grele, iată moștenirea primului guvern național, dela vechea Rusie și dela războiul nenorocit, al imperiului moscovit.

Lipsit de ori și ce mijloace materiale acel guvern, fatalmente se vede silit de împrejurări, de a crea o nouă unitate monetară, numită *Eestimark* (marca estoniană) unitate, bazată pe marca germană în relațiunea de 81 mărci germane 100 *Estimark*, respective, decretându-se oficial, paritatea de 1:1 între *Eestimark* și *Ostmark*. Biletele, sunt emise de ministerul de finanțe, fără a se ține cont de alt criteriu, decât, de mărimea trebuințelor statului, cari sunt acoperite în întregime, prin rotativele statului, fără nici o acoperire în devize forte sau metalice.

La început nici că se putea altfel. Trebuia mai întâi, creat un aparat administrativ independent, ori așezarea nouă a impozitelor, menite a garanta cât de cât acoperirea cheltuelilor sale, era în strânsă legătură cu organizarea administrativă, organizare, ce a avut de suferit, prin năvălirea hoardelor bolșevice, la începutul anului 1919.

Abia după alungarea dușmanului din țară — alungare, ce s'a făcut cu ajutorul Germaniei — a putut pași guvernul și la organizarea administrativă și economică, făcându-se un prim început, cu înființarea unei bănci de emisiune, numită „*Eesti Pank*”.

Pentru păstrarea independenței băncii față de stat, se dă acestei bănci, în

dela înființare, o organizare particulară, de societate anonimă, statul rezervându-și dreptul de control, drept cel exercitat, prin numirea guvernorului și a jumătate, din directori.

Ca cere de activitate, banca primește desfășurarea tuturor operațiunilor de trezorerie, având însă privilegiul de a se putea ocupa și cu toate operațiunile de bancă, pentru promovarea vieții economice.

Ea primește și dreptul exclusiv, de a emite bilete de bancă, drept, de care în mod de tot inteligent, banca nu uzează, căci statul o alimentează cu un stoc important de bilete de stat, emise până la înființarea băncii, și prin prisosurile sale, pe cari le plasează numai la Banca de Emisiune.

Situațiunea emisiunii biletelor de stat, se cifra pentru finele anului 1919 — dată ce coincide cu înființarea băncii — la 591 milioane, cifră, ce se urcă în decursul anului 1920 la 2,092 milioane, pentru a ajunge la 1 Martie 1921, la 2,400 milioane *Eestimark*, limită, peste care nu se mai trece, căci abia la această dată, *Eesti Pank*, pune în circulațiune, primele bilete de bancă, emise de ea.

Dela 1921, în Estonia, circulă parale, pelângă bilete de stat și biletele băncii de emisiune, în relațiunea fixă de 1:1, căci ambele bilete, sunt garantate de stat. Bineînțeles, că relațiunea oficială de 100 mărci estoniene pentru 81 mărci germane nu s'a menținut mult timp, ci s'a modificat în detrimentul valutei naționale, în măsură cu creșterea inflației. În aceeași măsură, se disproporționează și relațiunea, față de alte valute europene.

Abia în anul 1925, guvernul se gândește la un început de reformă monetară, prin faptul, că limitează la 2.500 mil. granița superioară până la care pot fi emise mărci estoniene fără acoperire, cerând pentru surplus o acoperire integrală.

Condițiunile unei reforme valutare, erau date din anul 1925, căci bugetul, se solda deja dela 1922 cu beneficii, iar balanța comercială, încă era activă.

Cu toate acestea abia la finele anului trecut se iau primele măsuri pentru reforma cea mare monetară, căci guvernul era conștiu, că succesul poate fi garantat, numai cu ajutorul finanței internaționale.

Problema cea mai greu de rezolvat, a fost, găsirea unui fond suficient de mare, pentru garantarea emisiunii de bilete de bancă, căci fondul, ce singură și l-a creat *Eesti Pank*, în intervalul de timp, dela 1919 la 1925, nu era suficient pentru a garanta stabilitatea aur, a noiei unități monetare.

Greutățile, au putut fi învinse, numai cu ajutorul Ligei Națiunilor, care s'a

declarat gata, de a pune la dispozițiunea băncii de emisiune, un prim fond, de 1,350.000 Lire Sterline, ca fond de acoperire al emisiunii, în schimbul unei ipoteci a venitelor statului din monopolul tutunului, berei și chibritelor, și a controlului întrebunțării fondului, control, exercitat prin un delegat al său.

Proiectul de reformă monetară, cuprinde trei părți:

1. Introducerea unei valute aur,
2. Reorganizarea lui Eesti Pank, ca bancă adevărată de emisiune,
3. Înființarea unei bănci ipotecare de stat, cu misiunea specială, de a prelua dela Eesti Pank, toate operațiunile bancare, și de lungă durată.

Ca unitate nouă monetară — noua unitate n'a fost încă botezată — se introduce o unitate, egală în valoare cu coroana suedeză, căci dela 1924, stabilizarea oficială a mărcii estoniene, s'a făcut în raportul de 100 mărci 1 coroană suedeză, în care paritate, comerțul mare, industria și comerțul bancar, a bazat toate calculațiunile sale. Deci noua unitate, ar avea marele favor că ar găsi un obicei împământat și nu ar împingea viața economică nici o greutate. Banca de Emisiune, ar fi obligată, să convertească biletele sale sau în aur, sau în devize forte, în relația de 1 unitate națională egal 1 coroană suedeză.

Chestiunea acoperirii emisiunii, s'a rezolvat astfel, ca toate pasivele băncii, să fie acoperite cu 40% în aur și devize forte, care acoperire, repercutată numai la emisiune, ar corespunde unui procent, de cea 70%.

Funcțiunile băncii de emisiune trec asupra băncii deja existente, Eesti Pank, înzestrată cu privilegiul exclusiv de a emite bilete de bancă pentru 25 ani, interzicându-se strict ministerului de finanțe, de a mai emite bilete de stat.

Mărcile aflătoare în circulațiune și cari, formează proprietatea statului, trec asupra noii bănci de emisiune, și vor fi răscumpărate treptat de către stat, contra unități monetare noi create. Până atunci, statul, garantează emisiunea sa cu fondul de 1 milion Estig. sumă, pe care o pune la dispozițiunea băncii, garantând pe de altă parte și incasarea portofoliului comercial, ce se află în posesiunea băncii și amortizând din preșunțele sale față de bancă, jumătate.

Banca abandonează vechile sale operațiuni. Se interzice băncii de emisiune, de a mai primi depuneri spre fructificare, sau de a acorda credite de conto corent, urmând, ea de aici înainte, să cultive mai mult și cu precădere, creditul de reescont, reescontând materialul cambial al băncilor particulare cu o scadență de maximum, 90 zile.

Se păstrează controlul statului asupra băncii, dar se delegă de către Liga Națiunilor, un delegat special, pentru trei ani, cu misiunea, de a supraveghia întrebuințarea acoperirii și a emisiunii.

Creditele, acordate mai înainte de către Eesti Pank, pe termen lung agriculturii și industriei, se vor prelua de către noua bancă ipotecară, creată de către stat pentru acest scop, căreia, i se pune la dispozițiune din partea statului, 350 mii Listg. cu obligațiunea, de a prelua dela banca de emisiune toate creditele de durată, descongestionându-se astfel de creditele industriale și agricole, cari pot fi privite ca credite de investițiune, iar nici de cum, ca credite comerciale.

Prin faptul, că Liga Națiunilor, a preluat asupra sa, garanția împrumutului

de 1,350.000 Listg. cca 1.1 miliarde Lei, a dat dovada cea mai eclatantă, că are toată încrederea în viața economică a acestei mici țărișoare, și aceasta, va servi ca o bună îndrumare a capitalului strein, de a căuta plasament fructifer, în viața industrială și comercială a Estoniei.

Iată, cum a înțeles, un popor muncitor și străduitor de a eși din impasul valutar, aducând jertfe, ce taie adânc în independența sa financiară, dar necesare, pentru a ajunge cu o oră mai de vreme, la normalizare.

Sabin Cioranu

Propaganda culturală oficială în Basarabia

Către sfârșitul lunei Aprilie s'a ținut în Chișinău un congres al tuturor organizațiilor de propagandă culturală. S'au discutat amănunțit roadele ce s'au putut culege de pe urma acestei munci până acuma, cât și posibilitățile în viitor. Au fost de bună seamă pe lângă un mănunchiu de idei și păreri sănătoase în direcția acestei misiuni grele și o furtună de vorbe de clacă, convențională, pe care ni-le impunem noi la orice festivitate.

Dincolo însă de sala îngustă a congresului, se ridică imperioasă dorința ferbinte de lumină a norodului basarabean. Și această dorință nu este un basm. Ea există, ea trăiește ca o realitate vie în sufletul celui dela Bolgrad ca și a celui dela Soroca și Hotin. Cătreerați Basarabia în lung și lat și vedeți câte școli secundare sunt. Singur Chișinăul are 4 licee de băieți și 3 de fete; 2 școli medii de băieți și 2 de fete; 1 școală normală de băieți și 1 de fete; 1 secție normală pe lângă liceul eparhial, 1 școală de conducătoare de grădine de copii. Școli primare: 14 de băieți, 15 de fete și 2 mixte. În învățământul bisericesc are o școală spirituală, un seminar teologic și o facultate de teologie.

Și toate aceste școli sunt arhipline. Năvala țărâmului către lumina mântuitoare care i-a fost furată de vitregia veacurilor, e un semn bun, e o dovadă de superioritate spirituală.

Și în sala congresului, oameni, cari în mare majoritate habar n'au de a cunoaște sufletul mistic al basarabeanului, blajin peste măsură, dar ascuns în sine, au hotărât împreună cu ministrul instrucțiunii publice, o ofensivă culturală oficială, cu ajutorul corpului didactic, învățătorii dela sate. Și în scopul acesta în entuziasmul general, ministrul a promis o cheltuială de 9 milioane, — dar fie-ne iertat a crede, că de pe urma acestui sacrificiu bănesc, norodul basarabean nu va primi nici o scântie de lumină.

Câtă naivitate! Niciodată propaganda oficială culturală nu va putea face nimic în Basarabia. Nu există norod mai refractar oficialității ca cel basarabean. Dela romanovii ce-si purtau crutul la cismă până la jandarmul nostru, basarabeanul n'a știut decât să tacă. Pe

poarta sufletului lui a fost foarte greu să întri, nici cu vorbă bună, nici cu vorbă rea, până când n'ai dat tu străimile dovadă de iubirea mistică a lui Hristos și până el nu s'a convins că te apropii cu gânduri bune.

Acesta e sufletul basarabeanului, pe care niciodată oficialitatea care s'a făcut odioasă pentru el, neînțelegându-l nu-l va putea ușor apropia de ea, cu ori câte milioane și-ar ajuta favoriții ei.

Pe o singură cale se poate ajuta culturalicește Basarabia. Să se facă școli și iar școli. Să se selecționeze cei mai cinstiți și cei mai blajini membri ai corpului didactic pentru Basarabia. Să se pedepsească crunt orice abuz de putere venit din partea oricărui potentat. Legalitatea și dreptatea să domnească pe întreg meleagul Basarabiei; iar de vreți și propagandă culturală extra-școlară, apoi aceasta să se facă numai din idealism de către oamenii pământului, cari cunosc limba, obiceiurile, cari știu să se poarte blajin și să deschidă porțile zăvorite de amărăciune ale norodului basarabean.

Și cu milioanele sacrificate de-a surda, să se ridice școli la sate și orașe și să se plătească omeneste munca nenorociților de învățători, cărora li-se cere o dublă jertfă: să învețe pe copii carte și să lumineze mulțimea matură.

Nu mai procedând în felul acesta, vom ajunge la un rezultat real și satisfăcător. Căci dacă până azi toate încercările au fost zadarnice, cine strică? De ce s'a lăsat oamenilor răi și neînțelegători greaua misiune de a ne înfrăți cu sufletul blajin, dar amărât al basarabeanului frate?

Ion Mehedințeanu

Bibliografie

- M. Eminescu: Lanțul de aur, publicată de N. Jugănariu, preț 20 lei.
 Sarina Cassvan Pas: În țara Trântorilor, București, „Ancora”, lei 35.
 Lucian Costin: Graiul bănățean (studii și cercetări), 1926, „Cartea Românească”, Timișoara, lei 75.
 Comunitatea de avere a fostului regiment confinar româno-bănățean Nr. 13: Darea de seamă a consiliului de administrație, 1927, Tipografia Diecezană, Caransebeș.

Visuri de copil

In patul mic și alb

școlarul luptă tot mai frânt cu somnul...

— — — — — — — — — —

Scene repezi, ca la cinematograful,

prin gându-i tânăr se perindă...

Se vede mare, călărind pe cai sălbatici

prin imensitatea verde-a pampelor...

Ca un atlet se vede printre turme de bizoni și bivoli...

Nu-l înspăimântă șerpui uriași, nici puma.

Pribegește singur —

vânător fantastic, —

prin codrii multimilenari din toate continentele...

Magnetice prințese îl așteaptă

în palate de oțel...

Femei cu ochii grei de depărtări ca pustele

il primesc cu groază,

în „sgârâie-nouri” de ’ntuneric...

Coboară ’n baruri

între matrozi, cocote și bandiți . . .

și dispăre, neatins, din fața morții sigure

în automobile fatale...

— — — — — — — — — —

Se răsucește încă-odată, sub plapumă, în patul alb,

apoi somnul și liniștea inundă camera...

Adorm în rafturi cărțile fantastice

Și pe pereți, portretele eroilor ecranului...

A. Cotruș

Înstrăinare

De lângă voi, de mult, eu am plecat,

Și mi-am luat comorile cu mine

Și-am risipit de-atunci pe căi streine

Ca din izvorul pururi neseecat.

Am risipit și n’am cerut în schimb

Nimic din tot ce-i trecător în lume —

Doar patimile mele fără nume

Danșau, primind pe rând cerescul nimb.

Și v’am uitat pe voi cum uși un vis

În zori nelămurit din noaptea minții,

Și n’am știut ce-i fructul biruinții,

Că făr’ de fântă drumul mi-am deschis.

Dar patimile mele însetate,

Sfărmând și stânci, spre inimi de isvoare,

Mi-au dat cu bucurii pământ și soare,

Mi-au dat nemărginirile ’nstelate.

Și nu m’am mai întors să mă sărute

Cei dragi, și’n brațe fruntea să-mi îngroape,

Dar viața mea acum e val de ape

Ce curge către mări necunoscute.

G. Talaz

Izvorul

(Trasivulos Stavru)

Pe drum... „Mi-e setel” ’mi zise ea.

„Și mie”, am răspuns. Și-am și pornit

Pe-o cărăruie ce ducea

Spre-un loc împădurit

Cu brazi... Răsăfe dintr’odată

Izvorul, într’un gol, ca un altar;

Țin loc la poartă două pietre ce răsar

Din iederă intunecată

Și trepte rupte duc în vale la izvor.

Le-am coborât în liniște, ușor;

În jur era ’ntunec și răcoare,

Și’n umbra obosită de veghiere

Pluteau miresme calde, ca o boare,

În unde moi de mângâiere.

Lumina printre iederi se torcea

Sfioasă; firea ’n jurul meu părea

Biserică, în care-aveau să vie

Să cânte popi bătrâni în liturghie.

Ingenunchiai pe piatră și, tăcut,

li prind cășorul blond c’o mână

Și-o plec spre mine ’ntr’un sărut

De dragoste păgână...

N’o sărutasem niciodată,

Și’n clipa-aceia n’aș putea să spun

Cum am făcut de-am prins-o’n brațe dintr’odată

Și-am sărutat-o n’frigurat ca un nebun!

Ce-a fost atunci și ce s’a petrecut?....

Căci uite, cum am spus,

Dormea în juru-mi crângul obosit, tăcut,

Și printre iederi coborau lumini de sus;

Parfumuri moi pluteau în svon de mângâiere

Și’n umbra ’ngândurată de veghere

Altar părea izvorul, în care-aveau să vie

Să cânte popi bătrâni în liturghie...

Traducere de Al. Iacobescu

Tăcere

Tăceți s’ascultăm tăcerea ca de lut

Și gândul ne fie plumb rece și mut.

Văzduh, intuneric, copaci de cărbune,

Țărână pe buze o mână ne pune.

Și nu mai străbate în lume nici gândul;

Doar umbre răslețe în lume-și fac rândul.

E vis? și e noapte? mereu întrebăm!

Dar cine tot strigă — tăceți s’ascultăm.

G. Talaz

Târziu...

Miros amar de frunze putrezi; câmp;
Un drum abia 'nsemnat pe lutul ud;
O zare stânsă: — mă opresc și-aud
Un sbor ce tae liniștea 'n răstâmp.

Apoi, tăcere iar și 'n juru-mi gol,
Mi-aud răsufnul parcă în pământ;
Mi-e frig, și cu văzduhu 'n gând, mă simt
O picurare limpede 'n nămol.

Și 'n noaptea asta vântu-a adormit.
Și cerul instelat e-atât de rece,
De parcă, peste mine-ar vrea ș'aplece,
O pânză de metal inzăpezit.

G. Talaz

Purificare

Pletoasa mea grădină
la Paști se înveșmântă,
c'o nubilă candoare,
în haină neatinsă și lucie de omăt.

Și 'n fiecare pom,
și 'n fiecare om,
clădește primăvara fragil palat de flori.

Sub bolta înaltă și azură,
fără hodină, o albină
umple văzduhul cu murmur de aur.

Zefirul adîind tînăr și blând
— ca 'n poezia elenă —
răsfoaie plopul semet,
profanându-i scilpitoarea golicione de argint;
pe urmă se respiră zefirul
printre firele ascuțite, în pajîstea grasă,
căci — orb — el crede că e marea cea verde,
unduitoria și nestatornica lui mireasă.

Eu,
când ies din armonia placidă a grădinii
unde am deschis ochii la minunile lumii,
nu întălnesc nici o insulă 'nșorită,
pe negrul, spumegatul fluviu al vieții:
numai umede și grele neguri,
și numai șerpi
și crâncene dureri,
așez răsar și reci în bezna curgătoare.

Și, trist,
mă 'nfig în vâltoare cu pieptu 'nainte izbîndu-l
de zoiu, de țancuri, de țarmuri, de trunchiuri,
învârtejîndu-mă 'n adăncuri.

Iar când răzbesc deasupra,
A-toate-iubitorul Christ
mă ia în barca-i albă,
și, ca pe un copil descult, orfan,
mă duce de mână
în largu-i templu plin de crini
și 'mbalsamat de sfioasa mireasmă
izvorită din neprihana Magdalenei,
când ea și-a ars, trudită, iubirea pămîntească;
și acolo,
singur,
mă liniștesc,
— cum se liniștesc mările 'n lumina calmă a lumii,
cum se potolesc suferințele și dorurile
în rostogolirea neînduplecată a vremii.

Aurel Decei

O rază moare...

O rază a pătruns în casa mea
Și ochii 'mi sânt robiți de-a ei lumină;
Cum joacă pe covoare și se 'mbină
Pe crinii ofițiți în casa mea.

Și rade a mea inimă și cântă,
Că 'n inima mea raza se strecoară.
Și-i dulce nebunia și 'nșioară
Când rade a mea inimă și cântă.

Dar raza 'n însuși fulgerul ei moare,
Și-acum rămâne-un gând ce 'n umbră plânge,
Apoi și gândul peste crini se stânge,
Ca raza care 'n fulgerul ei moare.

G. Talaz

Strigăt în pustiu

Doamne,
de ce mi-ai dat ispita, s'o cuprind
cu-avântul larg al tinereții revărsate,
și floarea albă pentru ce mi-ai dat-o, s'o ating,
când tu știai că-i cu petale blestemate...

... Ce Dumnezeu sălbatic și strein,
cu răsul diabolic și pervers,
a învelit plăpânda bucurie,
Poezia,

în scutece sărace de cuvinte,
în sdrețe de otravă mușcătoare,
și 'n neputință zăvorâtă 'n vers?

Ce mână grosolană de olar
a frământat avântul sfânt în vină?
Ce răs mefistofelic și barbar
ne biciue cu pliasna lui de foc
năvala spre lumină?

Și gândul, numai jar și vâlvățai,
ucigătoare floare de otravă,
ce despot crunt, cu ochii răi,
l-a sămănat

— podoabă de batjocură tăioasă —
în mintea chinuită și bolnavă? ...

Doamne,
de ce mi-ai dat ispita, s'o cuprind
cu-avântul larg al tinereții revărsate,
și floarea albă pentru ce mi-ai dat-o, s'o ating,
când tu știai că-i cu petale blestemate...

De ce nu mi-ai dat spate de hamal,
nu dorul ucigaș al poeziei, —
ori braț, vânos și plin, de măcelar,
și-aș fi trecut și eu, fără blestem
și fără umiliri în drum,
în ochi cu-aceeași blândă resemnare
ca turma gliei...

Ci tu,
mi-ai răsădit în suflet flori de gând,
și ochii-mi i-ai deschis spre vraja lor
și i-ai închis spre lumea din afară,
dar crucea-i grea,
și umerii mă dor,
și viața mă sfâșie ca o fiară...
Și gem și strig în fiecare cuvânt,
și te blestem,
și te binecuvânt...

Teofil Bugnariu

Panoramă de seară

Norii, aminați de zare, par perdele dantelate
Trase peste o fereastră uriașă, după care
Sropi de soare

Ară în candeli, prin palate, luminate

Cu fișniri de-un roșu-aprins!

Pe al apelor întins

Zarea prinsă se răsfrânge

Toată într'un lac de sânge;

Iar pervazurile apei de pe malu 'ntunecos

Au desprins mai toți copacii

Și i-au așezat, săracii,

Răsturnați cu vârful jos!...

Dintr'o casă — toată albă-acum un ceas —

Doar o umbră-a mai rămas!

Depărtările aleargă spre orașe adormite,

Peste care trec grăbite

Fălfăiri ce rătăcesc

Și de ziduri se isbesc.

Totul pare-o panoramă, în a cărei poartă-o
[mână

— Poate-o mână de nebună —

A aprins un ciop de lună!...

Al. Negură

Sânger nebun și posac...

Sânger nebun și posac . . .

O, n'am avut imensa tărie: să tac! . . .

să cresc sterp în dangăte, șopote, ropote,

ca un turn fără ceasornice și clopote . . .

Avântul m'a momit pe drumurile lui

și-acum, colțuros haihului,

cobor și sui

în dangăte și șopote și ropote și tropote...

Și 'n văzduhurile și-orizonturile gândului

[aud, —

tot mai tiranic, tot mai crud aud,

aud:

dangăte, șopote, tropote, ropote,

ca 'ntr'un uriaș oraș,

oraș trufaș, nărăvaș, ucigaș,

cu mii de turnuri și de ceasuri și de

[clopote,

de ploi și cai sălbatici,

de vizitii lunatici,

de trăsuri-vedenii, de mașini de întuneric

[și de clopote . . .

A. Cotruș

bătrânului cântăreț, făcându-i barba mai albă și trezind în mintea noastră imagini-ni unui apostol, venit de departe, din lumi necunoscute nouă, să aducă mângâiere sufletelor, să semene dragoste, milă, înfrățire și pace între oameni. Dar, fie că ni-se părea nouă, fie că într'adevăr moș Chiriace se întrecea el însuși, în seara aceea, căci lacrimile rupând fără voia noastră zăgăzul, eșiră din matca lor și începură să ni se prelingă pe obraz.

Doină, doină... cântec plămădit din durerile și bucuriile poporului nostru, cântec care ne alină în leagăn, care ne semeni nostalgii și dureri nelămurite în epoca adolescenței, cântec care ne mângăie bătrânețele, tu ne-ai răvășit adâncul ființei și ai seos la lumină bogăția de perle, care se striveau, una câte una, între pleoapele noastre!

Când ultima tresărire a vioarei se răs-pândi în noapte, moș Chiriace o așeză pe genunchi, în timp ce două lacrimi prea mult stăpânite, pornind încetșor pe obrajii lui, arătau frământarea și desnădejdea unui suflet.

Cântecul se sfârșise de mult, dar nimeni nu îndrăznea să rupă tăcerea, stăpâniți fiind încă, de vraja celei mai desăvârșite arte, cu care Dumnezeu a împodobit omenirea.

Intr'un târziu, tata îl întrebă:

— Ia spune, moș Chiriace, cum se face de cânti așa de frumoși?

— Apoi dila răposatu tată-meo, Dumnezeu să-l ierte, am învățat meșteșugul aista. Oi hi fost ca de vre-o șasă ani, când tata, cari o fost cântăreț vestit în vremea lui, îmi puse scripa în mână și, mai cu voie, mai fără voie, începu să mă învețe să cânt. Incețul cu incețul, șă sub povețele lui, după vr'o patru ani, agiunsășăm de cântam șă eu distul di ghini. La câte nunți și pitreteri n'am cântat împreună! Dar să vedi că a fost scris să-l pierd taman când începusem să capăt șă eu oarecare faimă. O răceală care o căpătasă în urma unei ploii, îl fântui în pat vre-o două săptămâni șă într'o bună dimineată închisă ochii, ca să nu-i mai deschidă niciodată.

Înainte de a muri, mă chemă la dânsul șă-mi spusă: —

— Măi băete!... Eu avere n'am să-ți las, decât scripa aista, care o am șă eu dila tata. Meșteșugul cântecului tu-am învățat, caută și hii șă tu eînstit, că ță-i puté căștiga o îmbucătură di pâne.

Di-atunci, cocoane, continuă moș Chiriace, adresându-se tatei, prin multe am trecut șă am îndurat distule, șă bune șă răli. Amu mă vedeță șă Mneavoaștră în ci hal am agiuns. Ehe! da am fost șă eu odată om. Am fost pi vremea mea cântăreț la curtea lui Vodă-Cuza.

— Spune-ne și nouă, moș Chiriace, tresărirăm noi, în cor.

— Apoi, dragii moșului, povestea-i scurtă șă dacă vreți s-o știți, v-o pot spune în câteva cuvinte.

Cântam odată într'un sat, la nunta fetii primarului șă numa iaca văd că diodată hora să rupi, flăcăii șă fetele să trag dioparti, șă în mijlocul nostru vini un oștean înalt, cu cioboti di lac cu pinteni, cu o

Chiriace Furtună

Acum vre-o optsprezece-nouăsprezece ani se putea vedea pe străzile Bărladului un bătrân înalt, cu o barbă albă ca zăpada, cu niște sprâncene groase și arcuite, sub care se adăposteau doi ochi mari, negri, în adâncul cărora închideau o nemărginită duioșie și blândete. Cu picioarele goale și îmbrăcat cu niște zdrențe, care numai printr'o tristă ironie a soartei se mai țineau pe slăbănogui trup, mai socotiți pe deasupra și o vioară veche, murdară, și pe alocurea crăpată, însoțită de un arcuș, care îi făcea impresia că ar fi din era preistorică, și veți avea înfățișarea aceuia, care se chema Chiriace Furtună. Veșnic îl vedeai pe străzi urmat de o ceată de copii oprindu-se la câte-o răspântie, acordându-și cu cea mai mare atenție strunele înodațe și îmbătrânite ca și el, și începând să cânte o romanță din vremea bunicilor noștri.

Dar când îl auzai cântând, îl vedeai cu câtă patimă își desmierda vioara și atingeau coardele care tresăreau — cu desnădejdea unui suflet parcă — la apăsarea degetelor lui, te opreai fără voce în loc și uitai zdrențele și mizeria cântărețului. Notele mângăitoare și tăguioase ce-ți picurau în suflet, te făceau să-ți dai seama . . . că în tinerețele lui, Moș Chiriace, trebuie să fi fost un mare cântăreț. Opriți în loc de măestria vioristului, oamenii mari se amestecau laolaltă cu copiii, iar la sfârșit, după tănguirea celui din urmă sunet, citeai în ochii tuturor, o bucurie și o tristețe neînțeleasă în timp ce pălăria întinsă a moșului se umplea cu gologanii aruncați din toate părțile.

Care nu ne fu surprinderea și bucuria, când, într'una din seri, văzurăm pe tata intrând în curte, însoțit de moș Chiriace. Lăsarăm jocul abia început, frățiorii mai mici uitară că mai aveau de plâns, și într'o tăcere religioasă ne uitam la bătrânul cu barba și plețele albe, așteptând să se întample o minune.

Tata văzându-ne cu gurile căscate, se întoarse spre moș Chiriace și zâmbind îi făcu semn cu capul să se uite la noi.

— Pe semne, că le-oi hi drag șă lor, copchiii moșului, zise el, netezind încetșor cu mâna-i aspră și crăpată, plețele blonde ale celui mai mic dintre noi . . .

Ne așezarăm cu toții la masă, dar nu știu dacă cineva în tot timpul va fi seos vre'un cuvânt. Noi, copiii, abia așteptam să se termine mai repede masa și certam în gând pe mama, care par'că prea umbla mai încet, ca de obicei.

În sfârșit ne ridicarăm dela masă și moș Chiriace, după ce mulțumi mamei și tatei, se retrase într'un ungher pe prispă și tacitos începu să-și răsucească o țigară. După o termină, își luă vioara, o mângăie cu o privire, apoi se uită întrebător la tata.

— Cântă ce-ți place d-tale mai mult, îi zise dânsul.

Atunci în tăcerea și întunericul ce ne înconjură, începură să se desprindă, una câte una, note tremurătoare și dulci, aci zburcimate și nervoase, aci mângăietoare și liniștite, înfiripând melodia unei doine vechi, probabil din tinerețea lui moș Chiriace.

Luna, eșind după un nou, lumină fața

multămi de fireturi și medalii pe haine și cu o sâghie strălucitoare la brâu. Lumea să descoperi și din toate părțile începe să strâge: ura... ura... El după ce li mulțamește din cap, face sămni primarului să și apropie, și-i spune să și continue jocul mai departe. Eu sigur că am început să cânt. Amu nu știu cum oi hi cântat, da să vedi că i-o plăcut, că la sfârșit s-o aprochie di mini și după ei m'o cerceat cu privirea lung, m'o întrebat, dacă n'aș vré să mă duc la dânsul, să cânt la curte.

I-am spus, că m'oi duce, că doar asta-i meseria mé.

După ei o plecat, am aflat că era Vodă-Cuza și că i să rupsă o roată dila rădvanul cu care mergé dila Tecuci la Eș. Și iaca așa s'o făcut de-am agiuns cântăreț domnesc. Doamne, și mulți zăli buni am pitrețut cu la curte, dar când mai târziu o yinit domn Carol, să vedi că el nu pre înțelegé ghine mozăca românească, că ș'o adus lăutari franțuji di acolo din țara lui, iar eu am început să cutreer iar satele.

Ira...a...a...! da eu cu poveștile meli v'am făcut să pierdeți noaptea. Moș Chiriac, se ridică încetșor, și, luându-și vioara sub braț, dupăce mulțumi încă odată părinților mei și-i rugă să nu se supere, se pierdu încet în noapte, să se culce în cine știe care maidan.

Bunica, pe care o credeam de mult culcată, dar care stătușe deoparte și nu seose un cuvânt toată vremea, ne povesti o întâmplare, pe care zicea că o auzise dela o soră a ei: „Se zice, că odată pe când Chiriac Furtună trebuia să cânte împreună cu alți cântăreți, la o petrecere dată de Vodă-Cuza, ceilalți, știindu-l că este favoritul domnului, din invidie s'au apucat și i-au rupt trei coarde dela vioară. Chiriac nu zise nimic și când fură chemați să cânte în fața curții, cântă ca un al doilea Paganini, cu o nemăsurată măiestrie toate câtecele, pe o singură coardă, ceiace uimi pe cei de față și-i aduse nenumărate laude.

Trecuse mai bine de o săptămână, de când fusese moș Chiriac la noi, în care timp, el, care altădată nu era zi să nu fie văzut pe străzile orașului, nu mai fusese văzut de nimeni, pe nicăeri. Ne gândeam să nu i-se fi întâmplat ceva rău, când îl vedem pe tata intrând pe poartă trist și posomorit. Înainte de a-l întreba ceva și stăpânindu-și cu greu lacrimile, ne zise:

— Moș Chiriac a murit!...

Am amuțit cu toții la această veste.

— Azi dimineață a fost găsit mort pe o grămadă de gunoi din oborul de vite, sfârși cu greu tata.

Am aflat mai târziu, că sârmanul bătrân fusese bătut de niște netrebniți, la un chef ce-l avuseră.

A doua zi, la vitrina unei librării, era expusă o vioară murdară și veche, iar lângă singura coardă ce-i mai rămăsese, era aninat un bilețel pe care scria: „Se vinde cu două sute lei, vioara care a fost a lui Chiriac Furtună”.

N. Kiriacescu

Izbânda ritmului

(Ianis Zervos)

Stăpâne, viața-i vrednică să fie
Trăită! Ea țâșnește din izvoare
Curate, îmbătând pe cel ce știe
La joc cu fulgii 'n sbor să se măsoare.
Stăpâne, viața-i numai bucurie!
Sbucnirea-i pururi neastâmpărată
Innăbușe neliniștea de moarte;
E omului izbândă nesecată;
Pe căi de cinste cată 'n veci să-l poarte.
Viața smulge zămbete șirete,
Prilejuind nevârșnicilor fete
Prietenii prielnice, când toate
Se prind de-odată'n horă, chiuind.
Le biciuiește sângele și poate,
Când una pe-alta 'n brațe se cuprind,
Din trupul lor să facă 'n orice clipă
Vii amfore ce 'n soare se 'nfiripă.
Stăpâne, viața-i vrednică să fie
Trăită! Ea pământului e floare,
Căci soarbe tainic din adânci izvoare,
Scăldându-se 'n lumina ce-o imbie
Din bogăția veșnicului Soare!

Traducere de Al. Iacobescu

Dovada

— Ești trist azi Dorule, ce ai?

— Nu știu! Trec prin clipe foarte ciudate. Simt în mine forțe de uriaș, mi se pare că aș putea să sfărâm pământul și totuși cum dau cu ochii de tine, mă trezesc strivit atât de puternic, încât avântul îmi moare în suflet, ca un ecou depărtat.

Te iubese Lia, te iubesc ca un nebun și cu toate astea cu fiecare zi trecută, pierd tot mai mult curajul de a lupta cu tine!

— Tu care ai cucerit atâtea femei?! Tu care te-ai jucat cu ele...

— Ca o pisică isteată, cu șoriceii nă-tângi. Chiar așa! Ei bine, tocmai eu azi stau năuc în fața ta, o copilă mai neștiutoare decât toate câte le-am cunoscut, și nu pot să spun ce gândesc și nu pot să-ți tălmăcesc ce simt!

Infrânt!... Idioțit privesc cum prin șovăiala mea pierd izbânda și nu cutez să dau lovitură salvatoare. Zadarnic mă sbat, zadarnic îmi store creierul îndestul de încercat, nu pot găsi nici o scăpare. Mă adâncesc tot mai mult în besnă. Încătușat cu desăvârșire, mă văd silit să-mi plec fruntea, ca un învins!

— O! de-ar fi așa! Ce fericită m'aș simți! Dar nu! Nu, nu! Nu te cred!...

— Ți-o jur!

— Nu, nu! Nu se poate! Până azi nici o femeie nu te-a biruit, și tocmai eu o prostuță să te birui?! Nu pot să cred! Iți bați joc de mine!

— Ei bine, dar asta e cumplit! Mereu îmi repeți aceleași vorbe: Nu te cred. In-

țeleg odată că înnebunesc de dragul tău!

Douăzeci și-atăți de ani, am mințit zilnic, am înșelat zilnic câte-o femeie și am fost crezut. O singură dată în acest răstimp spun și eu adevărul, și nu vrei să mă crezi! Dar uită-te în ochii mei, canalie mică, adâncește-ți privirile în focul mistuitor ce pâlpâie în lăuntru lor și spune dacă mint sau nu!

Copila fără voie pironi privirile în ochii lui înflăcărați și ca arsă de dogoreala lor, întoarse grabnic fața, în timp ce-o lacrimă strălucitoare i se sdrobi între gene.

Era diamantul sfărâmat sub noianul fericirii ce-o copleșea.

Era iubită! Iubită cu adevărat de acest jongleur în ale dragostei, de bărbatul care cernuse printre degetele lui atâtea trupuri, care depănase atâtea suflete femeiești!

Fără voie își aminti de povestea selavului din vechime, la picioarele căruia în arena Romei sângeroase, se lungise blând un leu flămânzit. Aceiași impresie i-o făcuse acum fiara omenească ce-i sta alături. Pe furis, cu coada ochiului, îl măsură din creștet până 'n tălpi. Chipeș, inteligent, mlădios, elegant, cu ochii de jărătec și gura de pară, acest monstru frumos, îngenunchiase domesticit la picioarele ei de căprioară fragedă.

Prin fața ochilor, ca 'ntr'un film, îi trecu în goană tot convoiul femeilor cunoscute de ea, și cari rând pe rând fuseseră amantele, sau iubitele lui. Și multe dintre ele, erau mai frumoase decât ea. Și nu pricepea.

ce l-a făcut pe el s'o placă atât? De ce să se oprească tocmai la ea?... Și iarăși îndoiala i se strecură în suflet.

Tăceau amândoi, destrămand fiecare 'n creier alt mănunchiu de gânduri.

— Dacă mă minte?! gândea ea, dacă vrea să mă amețească și 'n urmă să-și rădă de mine?

Cu câte-va zile 'n urmă Rusu-i spusese: „fereste-te din calea gesești om primejdios!” Cunoscții cei mai depărtați chiar văzând-o în tovărășia lui, i-au atras atenția asupra primejdiei ce o așteaptă. Ce să mai spuie de prietenele ei cari i-lau des-cris în culori atât de negre.

— Dacă vor fi toate adevăruri? se 'ntrebă ea și pe loc își și răspunse:

— Cu atât mai bine. Asta e bărbatul ce l-am visat. Ce să fac eu cu un caraghios, din accia cari tremură în fața femeii și nu știu ce să facă atunci când rămân singuri cu ea!?

Ea se temeă grozav de el, totuși ca o hipnotizată îi asculta chemările, ca o sclavă se supunea tuturor dorințelor lui, fără să stea o clipă la gând!

— De ce nu pot să mă împotrivesc? Că mie-a drag? Și alții mi-au fost dragi și nu le-am îndeplinit toate voile! Ce ciudat!

De-odată prinzându-l de mână, îl întrebă:
— Dorule drag, fii bun și spune-mi drept, ce ți-a plăcut la mine?!

— Curățenia sufletului tău! Eartă-mi comparația, dar când te-am cunoscut, mi-ai făcut impresia unei vițeluse, care privește năucită la un tren uriaș, ce trece vijelios prin fața ei!

— Aaa! mă faci vițea! Foarte poetic.

Și făcând pe supărata, întoarse capul, deși în sufletul ei, mulțumirea se revărsase ca un puhoiu ce-a rupt zăgazurile.

— Nu trebuie să te mănhească această asemuire. N'am vrut să spun că ești lipsită de minte. Fără să te măgulesc pot afirma că ai o inteligență scilpitoare. M'am gândit însă la sufletul tău, în legătură cu mo-cirva patimilor omenesci. Vezi tu, toate femeile ce le-am cunoscut în viața mea, fă-ceau pe sfintele. De îndată însă ce prin-tr'un gest brutal le smulgeam vâlul de pe ochi, făceau cât-va pe supăratele sfârșind prin a mă lăsa să le privesc sufletele în toată goličinea. Și 'ntotdeauna mă 'ngro-zea noianul patimilor ce mocnea în ele, cum și zmoală păcatelor ce le tăinuiau! Fetele de asemeni. Mironosițe până 'n clipa când le turburam puțin, fecioare sau nu, lăsau să se ridice la suprafață toată tina as-cunsă 'n fundul inimilor și mă cutremuram de multe ori eu, eu cel care cunosusem toate laturile acestei vieți!

Ei bine, și ție ți-am smuls vâlul de pe ochi și pe tine te-am turburat și eu toate astea sufletul neprihănit, ți-a rămas curat ca și cristalul fin, limpede ca și apa unui izvor.

Iată de ce mi-ai plăcut, iată de ce am căzut înfrânt!

Am alergat ani și ani în căutarea unui suf-flet întreg, nepătat, căruia să-i închin viața mea, un suflet căruia să-i pot striga „tu ești potirul sfințit din care voui bea am-brozia fericirii pământești!” Și nu l-am a-

Dealul m'a învățat să sui...

Dealul m'a învățat să sui,
zarea: să umblu haihui,
mușcătura: să mușc,
pocnetul de puscă: să pușc,
pumnul ridicat împotriva-mi: să isbesc,
moartea: să vreau să trăesc,
cușitul ce 'n mână îl scapăr:
să lovesc eu întâiu, /să mă apăr...
primejdia: s'o infrunt,
mișei: să fii iute, crunt,
bunătaea: să mă plec, s'ascult,
belșugul: să râvnesc și mai mult,
adâncul: să vreau înaltul,
un lucru știut: să știu altul,
neastâmpărul: să n'am căpătâiu,
voinea de putere: să fii cel dintâiu!...

Viața

Viața?... Mers înainte,
mers aspru, dârz, voinicesc, fierbinte
pe mii de drumuri, spre mii de ținte
prin apă, prin foc
spre roade ce'n soare de piscuri se coc,
pe șes, pe munte
în sbateri crunte,
în chinuri mărunte,
prin largi și năprasnice lupte
cu cărnuri supte
cu oase rupte
subt grelele gloanțelor grindini...
Marș rodnic, vast, atotbiruitor
pe subt ale vremii arcuri de triumf, spre
[viitor,
azi, mâine, pururea, pretutindeni...]

Infrățiri

Prin apa care-o beau mă înfrățesc
cu norii grei ce în văzduhuri rătăcesc,
cu nestatarnicia infinitului ceresc...

Prin pâinea albă ce-o mănanc
mă cuminec cu belșugul soarelui
și cu-al pământului mister adânc...

Linște...

Linște de plumb
pe toate drumurile vântului...
Lângă lanul cu porumb
firele de iarbă s'au oprit din creștere
și deschid auzuri mestere
spre tainele pământului...
linște de plumb...
linște de plumb...

M'am risipit...

Mă risipesc ca șuvițele fumului
în nemărginirea albă-a drumului...
Și nu-i încă putere-a apelor și-a focului
să mă oprească, pentru totdeauna lo-
[cului...]

Mă duc, vrăjită apă să-i dau murgului
din apele de foc ale amurgului,
sub baterile de pe urmă ale vântului
dincolo de capătul pământului...

A. Cotruș

flat până acum. Mereu am fost silit să beau din căni hărbutite de păcate, ori mur-dărite de minciuna și vițiu omenesc! Ajun-sesem de mult la desgust. Mîntea mea visa un suflet fără de prihană, îl doream ca un însetat izvorul cristalin. Dar ca și el ajuns în fața apei curate, am băut prea repede și prea mult și iată de ce m'am pierdut. Lipsa de cumpăt mi-a frânt stăpânirea, mi-a risipit judecata, mi-a îmbolnăvit fi-ința!

Copila îl privi tot timpul cu ochii mari, răsfrângând din ei duioșia unui apus de soare dintr'o zi de toamnă caldă.

Cu fiecare frază fața ei se lumina tot mai mult, trupul i se 'nfiora tot mai ne-stăpănit, inima îi bătea tot mai puternic.

La sfârșit, sărind cu zburdălnicie și ră-zând cu drăgălășenia pruncilor, izbučni:

— Dorule, Dorule! Dac'ar fi adevărat tot ce-ai spus, aș fi cea mai fericită ființă din lume. Dar nu, nu! Nu e cu puțință!

— Te mai îndoiști? Cum să ți-o dove-desc. Cere-mi orice dovadă vrei. Cere-mi viața și ți-o dau bucuros, numai să mă crezi. Niciodată în viața mea n'am simțit nevoia să fii crezut. Azi răsună puternice în mine această trebuință... Iată Lie scumpă. Jurasem să nu mă însor nicicând. Să-mi trec timpul liber batjocurind femeile pe cari totdeauna le-am disconsiderat. Ca să-ți do-vedesc dragostea mea, primesc încătușarea

de care am fugit totdeauna. Te iau de ne-vastă. Acum crezi?

— Și dacă o faci numai de ambiția ce te stăpânește azi și mâine vei simți amarul părerilor de rău? Tu vei deveni omul de altă dată și, eu voui suferi chinuri cum-plete. Nu, nu! Mai bine să ne despărțim. Prefer să fug acum suferind, fiindcă-mi ești drag, decât să simt ghimpii des-nă-dejzii mai târziu. Da, da, tu ești un cuce-ritor, rămâi ce-ai fost.

— Cuceritor! Ce titlatură caraghioasă. A cuceri femeia draga mea, e tot atât de ușor, pe cât este de a prinde muște în pumn. A o face să te iubească einstit toată viața și a o face să-ți fie mereu credincioasă, iată singura greutate. Dar însăfârșit, vor-bele mele n'au izbutit să te convingă, poate că faptele vor izbuti. Rămâi cu bine Lio.

— La revedere Dor! Și încrunțându-se ca un copil supărat și întinzându-și buzele cu cochetărie mai spuse:

— Păcătosule! Mâine te-ăștept.

A doua zi un comisionar aduse Liei o serisoare și plecă fără să ceară răspuns. Recunoscu scrisul lui Dor. Cu mâinile tre-murânde desfăcu plicul. Era sigură că el îi anunță că o părăsește. Simțea un junghiu în inimă și 'n gât răsufierea i se înecă.

Însfârșit reuși să desfăcă plicul și ceta rândurile scrise, înghețând cu fiecare vorbă.

Lie scumpă,

În întinerul vieții mele ai fost singura rază luminoasă. Ușurința cu care am cucerit orice femeie m'a făcut să mă desgust. Ticăloșenia lor mi-a mărit sila. Ești singura femeie pe care am iubit-o! Eram obișnuit să mi se creadă orice cuvânt. Faptul că tu nu m'ai crezut când eram sincer, m'a strivit. Nu sunt nebun. Dar fiindcă știu că totdeauna fantoma trecutului va sădi îndoială în sufletul tău prefer să mor, dovodindu-ți astfel că te-am iubit mult, mult, neînchipuit de mult.

Adio copilule sfânt
Dor.

Rămase cu scrisoarea în mână, împietrită, cu ochii holbați la șirurile ce 'negreau hărtia. Sângele-i năvălise în obraji, tâmpelile-i svâncneau, pleoapele-i ardeau, mintea-i amețise. Simțind că se 'neacă se 'ndreptă spre fereastra deschisă. Răsufală de câteva ori adânc și rămase rezimată de geam, privind zăpăcită în grădina publică din fața casei lor.

Deodată tresări. Pe aleea principală îl văzu pe Dor trecând grăbit. Fără să stea la gând, fără să-și ia pălăria, fugi afară, trecu strada ca o săgeată și goni ca o nebună spre locul întâlnirii lor.

O bubuitură groaznică o țintui în loc. Rămase buimacă. Văzu un sergent de stradă alergând spre aleea teilor. În urmă alți oameni alergară, auzi câteva strigăte și porni în fugă și ea spre fundul grădinei.

Ajunsa în fața grupului adunat, înțepeni la câțiva pași, fără murmur, fără vre-un gest, privind înspăimântată la trupul întins pe nisip. Deschise ochii mari, și 'neet, în cet, prinse a râde, un răs dobitocece, un răs săcăitor. Unul din cei adunați, enervat, se 'ntoarse spre ea:

— Da pleacă de aici fetițo! Moare un nenorocit de om și ție-ți vine să răzi! Lia nu se mișcă, privea la pata de sânge și râdea înainte, râdea răsul celei mai cumplice nenorociri omenești, răsul nebuliei!

D. Psatta

Redacționale

Intregă corespondența ce urmează a fi adresată redacției și administrației Societății de mâine, precum și cea personală adresată dlui Ion Clopoțel, pentru a ajunge repede la destinație, să indice neapărat numărul căsuței noastre postale: 200 oficiul Cluj.

Peste tot corespondența ce se distribuie căsuțelor postale trebuie să precizeze numărul, pentru a se evita multele dificultăți întâmpinate de către personalul dela cartare.

O disciplină a publicului în această privință ușurează mult munca oficialității postale.

Durere

*În parcul cu fântâni arteziene mă voi plimba străin și abătut,
Cânta-vor câte-odată trandafirii și-mi vor aduce-aminte de trecut.*

*Povestea noastră vor șopti-o teii și lebedele de argint curat —
De ce-ai plecat Femeie 'ncântătoare, de ce-ai plecat?*

*Azi întreacă-i cu lopetile sfârmate și e furtună 'ntre pământ și cer,
Azi zilele sunt reci și mohorâte și nopțile mai pline de mister.*

*Unde-ai plecat Femeie nemiloasă, dar dulce ca un picur de nectar —
O, nu te vei re'ntoarea niciodată să vezi cum trec prin viață solitar.*

*Povestea noastră vor șopti-o teii, s'o'uvețe orice se iubesc acum:
E sfântă fericirea tinereții, dar nu e decât undă de parfum.*

*În parcul cu fântâni arteziene și cu satiri înmărmuriți pe mal,
Cânta-vor câte-odată trandafirii, dar n'o să am în suflet ideal.*

Iustin Ilieșiu

Glas nou despre Eminescu

— O traducere uitată a poetului —

Era o vreme, nu de mult, când din toate părțile țării răsunau glasuri, vestind numele și renumele lui Eminescu. Se făuriau proiecte de monumente plastice, cari trebuiau să materializeze imaginea lui adorată, lăsându-o urmașilor din veacuri ca o dovadă de înțelegere și prețuire a poetului din partea generației chemată să săvârșiască opera radicală de „revizuire” a valorilor trecutului, pentru a zidi numai din material trainic — aere perennius — temelia viitorului. În parte numai s'au dus la îndeplinire aceste proiecte. Cel conceput în porții mai vaste, ca și prin dimensiuni să exprime sentimentul acesta de adorare unanim împărtășit de toți fiii neamului nostru, a fost dat uitării și nici nu știm din ce motive și până când. Apoi periodicele literare și „culturale” aduceau mereu amintiri și date noi din viața lui scurtă dar bogată în experiențe sufletești, intensă în simțire și rodnică în producție spirituală de înaltă valoare. „Iarăși și iarăși Eminescu”. Din „date” răslețe se înlegau reconstituiri îndrăznețe de fizionomie sufletească; cu ajutorul amănuntelor biografice se deschidea taina câte unui vers cu mult senz, ca un lacăt uriaș cu ajutorul unei chei misterioase. Unii aveau amintiri personale, alții le culegeau din file îngălbenite de cursul vremii. Era o revărsare scris în jurul lui Eminescu asemenea unei revărsări de ape într'o primăvară adusă prin surpriză, pe aripi de boare caldă, într'o noapte de Martie. Și din partea acestora ni se făgăduiau „opere mari”, cari să epuizeze acest material imens de informație în sinteze cuprinzătoare: monument grafic mai strălucit și mai elocvent decât cel dăltuit din marmoră albă sau bronz cernit cu reflexe luminoase.

Apoi toate glasurile au amuțit. Poate că aceasta este tăcerea marilor înfăptuiri. Marii fauri se vor fi retras în adâncul a-

telierului lor, ca să lucreze în tihnă și în deplină seminatate sufletească marile cărți de interpretare a vieții și a operii poetului slăvit.

Dar până atunci vom mai avea de înregistrat noi glasuri despre Eminescu, neprevăzute sau numai întârziate. Toate sunt deopotrivă de binevenite.

Broșura tipărită de d. N. Jugănar (Mihail Eminescu: Lanțul de aur, năvelă tradusă din literatura suedeză, Cluj, Viața, 1927) este un astfel de glas întârziat.

Pentru că năvela tradusă de Eminescu la vârsta de 16 ani a fost tipărită. Ea n'a rămas dosită în „caiecto” de însemnări și manuscrise, cari și astăzi nu sunt complet lămurite și așteaptă lumina în depozitele Academiei. În paginile „Familiei” lui Iosif Vulcan vor mai fi cetit-o și alții dintre aceia, cari își trec vremea cu scuturarea prafului de pe rămășițele prețioase ale trecutului pentru a-i reda acestui trecut, în mod iluzionar, strălucirea de odinioară. Dar nimeni nu s'a gândit s'o retipărească, pentru că din textul ei cei interesați să cunoască stilul poetului în anul când a făcut întâiul pas în literatură; să cumpănească vocabularul lui Eminescu și conținutul lui mai mult sau mai puțin „literar”; și să judece gustul literar al traducătorului, exprimat prin alegerea acestei năvele. Din atâtea motive este necesară cunoașterea acestei lucrări pentru cine dorește să studieze personalitatea poetului în devenirea ei, în evoluția ei. Anecdota de colorit fantastic, care formează subiectul acestei năvele, trebuie să fi cucerit imediat sufletul lui Eminescu. Totdeauna s'a aflat bine sufletul lui în această lume a fantasticului. Aceasta este deci întâia dovadă despre o înclinație pronunțată a poetului.

Dar d. Jugănar, autorul acestei retipăriri, are amintiri personale despre Emi-

nescu. Dsa ne spune că a lucrat în tipografia unde se tipăria ziarul „*Țimpul*”, cel redactat de Eminescu împreună cu prietenul său Slavici. În tipografie l-a văzut pe poet și a stat de vorbă cu el. A avut prejul să-l asculte povestind. Și mărturisește că această nuvelă, tradusă din literatura „svediană” și publicată de mult pe atunci, a auzit-o povestită de însuși autorul traducerii. Eminescu avea darul povestirii și vorba lui răspânda încăntare.

Mai spune d. Jugănarul, că a fost și în locuința lui Eminescu din Capitală. Iși aduce aminte de mulțimea cărților văzute în camera lui Eminescu împrăștiate și pe masă și pe jos într-o „dizordine poetică”. Și nobleța sufletului lui Eminescu l-a impresionat mult. Ea se trada din vorbă, dar odată a cunoscut-o din faptă. D. Jugănarul era certat cu un coleg din tipografie. Eminescu le-a scris niște versuri „ocasionale”, li le-a citit și s'au împăcat.

Încât, satisfăcându-și o trebuință sufletească, de a trezi printr'un glas nou, propriu, amintirea lui Eminescu, prin retipărirea acestei nuvele, pe care a cunoscut-o mai întâiu din povestirea poetului, d. Jugănarul a făcut și un bun serviciu istoriei literare, care ca un colecționar de pietre scumpe strânge orice urmă a trecutului literar pentru a o zidi apoi prin interpretare în clădirea de reconstruire grafică a acestui trecut.

Olimpiu Boitoș

I. *Agârbiceanu*

Premiul național pentru proză a încomunit în anul acesta opera celui mai productiv și mai reprezentativ dintre scriitorii ardeleni în viață: ceri au intrat în arca literaturii înainte de războiu.

În multele volume de schițe, povestiri, nuvele și romane ale lui *Agârbiceanu* vibrează viața ardelenască în forma ei cea mai autentică. Scriitor realist în concepție și în stil, cunoscând mai deaproape mediul rural, în care l-a așezat din tinerețe cariera preoțească, *Agârbiceanu* a zădărit în opera sa epică această lume a satelor românești de dincoace de munți, cu dublul ei aspect reprezentat de masa țărănească și de categoria redusă a intelectualului dela sat: preotul. Mai adesea viață minoră, ca timbru sufletească, decât oameni de rând prinși în vâltoarea vieții fatale, purtați pe aripile destinului, nu încleștați în luptă oarbă cu o soartă predestinată, țintind o biruință prin efortul propriei lor voințe.

Dacă literatura, deși transpunând viața în ficțiune, poate totuși oglindi momente caracteristice din realitatea dată în formă veridică, scrisul lui *Agârbiceanu* este o clasică ilustrare a acestui atribut al literaturii. Căci cu toată nota etică ce caracterizează mai frecvent psihologia eroilor din opera lui, această operă românească unu dintre cele mai de seamă monumente epice ale întregii literaturi românești.

De aceea această incununare materială a Statului este unanim acceptată, pentru că scrisul prodigios al lui *Agârbiceanu* este de mult încetățenit în sufletul românilor de pretutindenea. „S. d. m.”

Rugăciune

*O, culcă-ți capul blond pe pieptul meu,
Din adâncimi coboară înserarea.
În preajma noastră nici un călător —
Luceafărul împodobește zarea.*

*Eclavioși ca niște mucenici
Ne-am închinat în templul voluptății,
Vom înălța cântare către cer —
Străjerii dorm la porțile cetății.*

*O, culcă-ți capul blond pe pieptul meu,
Că 'n lanuri spicele de grâu sânt coapte —
Zefirii scutură parfum din flori
Și hoinăresc până târziu, în noapte.*

*Desfășură-ți pe umeri părul lung —
Prin mii de glasuri cântă 'n noi viața.
Bujorii feței tale înfloresc
Cum înfloresc 'n larguri dimineața.*

*O, culcă-ți capul blond pe pieptul meu,
Închide ochii-umbriți de supărare —
În preajma noastră nici un călător,
Luceafărul încremenește 'n zare.*

Iustin Ilieșiu

FIGURI REPREZENTATIVE

Din tinereța lui Ioan Trifu alias Maiorescu

— De ce a trecut în țară? —

III.

Că această impresionantă scrisoare a episcopului Leményi va fi ajuns sau nu în mâinile lui Trifu, nu putem ști cu siguranță.

Dacă e adevărat ceea ce spune Barițiu, că adevărat ceea ce spune Barițiu, că adevărat „în August 1836 Maiorescu își luă rămas bun dela Ardeal și trecu pe la Brașov la București”,²⁸ ar urma că Trifu îndată ce a trimis scrisoarea cu data de 28 August, către Leményi, fără să mai aștepte vre-un răspuns, schimbându-și numele de Trifu în Maiorescu,²⁹ să fi trecut Carpații spre Țara Românească.

În acest caz scrisoarea episcopului din 6 Septembrie ar fi căzut în rebut.

Ar urma deci, că pe când episcopul Leményi aștepta plin de îngrijorare răspunsul care nu mai avea să-i sosească, Ioan Trifu, devenit Maiorescu,³⁰ era în drum spre București.

²⁸ Transilvania pe 1877, p. 154.

²⁹ Ibid. p. 153. Barițiu ne spune că Trifu era înrudit după mamă cu Petru Maior „din care cauză Trifu luă mai târziu numele Maiorescu”.

³⁰ Cipariu în Arhiv. (1869 p. 439) în discuția cu Titu Maiorescu, amintește, că a cunoscut pe unchiul său „Trifi și Maieri din Bucurdea”, iar d. Iorga în Ist. Lit. Rom. în veacul XIX, I, p. 289 zice că „În 1836 vine... Ioan Maier, apoi Maiorescu...”, iar dușmanii săi, la 1839, îl muștră că din Maier și-a zis Maiorescu, pe când Lazăr nu și-a zis „Lăzărescu”. Ibid., p. 295. Trifu a avut de altfel un frate, care a făcut teologia în Blaj (1841—1845) sub numele de Basiliu (Vasile) Maier.

De altfel Leményi în scrisoarea sa din 21 Sept. către directorul Augustineului Fogarasy, spunea, că „până în ziua de azi aștept în zădar, și e vorba că acela a trecut în Valachia” (in hodiernum usque incassum praestolor, et fama fert eundem in Valachiam transivisse).

Fire mândră, francă și rezolută, Trifu chiar de ar fi primit la Brașov, sau dacă l-ar fi ajuns din urmă scrisoarea episcopului, n'ar fi consimțit să facă drumul la Canossa. El reflectase asupra urmărilor pasului ce făcea, cumpănise toate posibilitățile și greutățile ce se deschideau în drumul cel nou, pe care avea să apuce. Lucrurile le întocmise în așa fel, că să nu mai poată avea loc o revenire la situația anterioară. Punctele erau rupte, și el nu era aplicat să le mai refacă. Nici cavalerismul său nu i-ar fi permis aceasta. El scrisese episcopului „coelebs, nisi cum periculo meae salutis permanere nequeo” și că „spontē renuncio exercitio officiorum vi ordinis mihi incumbentium et me suspendo, ut ducere possim”.

Aceste cuvinte nu pot fi niște considerații platonice.

Aceasta înseamnă, că el deja își avea aleasa inimii, el era înțeles cu duduia Maria Popazu, din casa căroră va fi scris aceste cuvinte, prin care rupea cu trecutul și se orienta spre o viață nouă. De altfel în anul următor, 1837, după ce Maiorescu își asigură o poziție socială convenabilă,³¹ și avu loc căsătoria lor.

³¹ Barițiu (l. c.) spune, că eforia centrală a școalelor, la 1837 îl strămută dela Cernați, unde fusese profesor, „în calitate

Ar fi trebuit deci, ca Maiorescu să alege între inimă și datorința pentru care fusese crescut. El a preferat să fie un personaj din piesele lui Racine și nu un erou de a lui Corneille.

Abandonând cariera preoțească și decis fiind să se căsătorească, Maiorescu trecea Carpații cu rezoluția fermă de a contribui la ridicarea culturală a Țării Românești, să-și dea tributul său pe altarul neamului, „ut debitum quo nationi teneor... solvam”, după cum spunea el însuși în scrisoarea de adio către episcopul Leményi.

În vara aceluiași an trecuseră pe la Brașov spre București doi profesori tineri, și entuziaști dela Blaj, — prieteni buni ai lui Maiorescu: Timotei Cipariu, cu care se veria²² și Gheorghe Barițiu, fostul său coleg de clasă, dela filozofie (liceu) din Cluj (în 1827). Pe când însă aceștia trecuseră în țară mânați numai de dorul de a cunoaște pe frații de dincolo,²³ Maiorescu avea să se stabilească definitiv acolo.

O tradiție orală, pe care n'am fost în situația de a o verifica și prin alte informații, susține, că cei din Blaj prinzând de veste că Trifu vrea să treacă în Țara Românească ar fi intervenit la magistratul din Brașov pentru a-l readuce sub escortă. Popazu (tatăl ori fiul?) însă, spune informația, sta bine cu magistratul și astfel Trifu devenit Maiorescu a fost lăsat să treacă granița nestingherit.²⁴

Pe când episcopul Leményi aștepta înzădăr răspuns la scrisoarea sa din 6 Sept., în 20 Sept. primea încunoștințarea (datată din 9 Sept.) dela directorul Fogarasy, despre părăsirea Augustineului din partea lui Ioan Trifu. Scrisoarea lui Fogarasy nu ni s'a păstrat, dar avem rescriptul din 21 Sept. al lui Leményi.²⁵

În românește acest rescript latinesc sună astfel:

„Înainte de ce aș fi avut cinstea să primesc ieri²⁶ scrisoarea Măriei Tale din 9 l. c. trimisă mie privitor la preotul Ioan Trifu (Triff), fama despre hotărârea luată de către acela prin o prevestire nenorocită, mi-a străbătut cu totul nu numai auzul, ci chiar și nervii.

de inspector și profesor de istorie la gimnaziul din Craiova, unde în octombrie se și căsătorii, luând de soție pe Ocomvrie Maria, sora dlui protopop Ioan Popazu”. (Barițiu vorbea la 1864).

²² În Arhivul său, nr. XXII din 5 Februarie 1869, p. 439, Cipariu amintește de „bunul și dulcele I. Maiorescu repausatul, cu care ne veriam”.

²³ Atât Cipariu cât și Barițiu au condus jurnale de drum, despre cele văzute și experimentate în Țară. Aceste se păstrează în arhiva Bibl. Centrale din Blaj. Un fragment din jurnalul lui Cipariu a fost publicat de d. Al. Lupeanu, în revista „Cultura Creștină” din Blaj, nr. 1 din 1925 sub titlul „Bucureștii la 1836”. Barițiu reintors a încheiat la 29 Sept. 1836 contractul cu brașovenii, prin care rămânea de dascăl pentru copiii lor. Cf. și articolul meu din „Cultura Creștină” (nr. 9 din 1925) „Blajul, Brașovul și Barițiu”.

²⁴ Auzită dela părintele Samoil Sabo, paroh ortodox în Blaj.

²⁵ Arh. Mitr. Blaj, Prot. pres. din 1836, nr. 958 Die 21(9) Septembris Rmmus Fogarasi scribit ratiōne Triff Ioannis sublimē institutum deserentis.

²⁶ 20 Sept. 1836.

„Doamne Dumnezeule (Bone Deus)! ce senzație mi-a cauzat scrisoarea primită dela acela din Brașov, în 6 a luni curente²⁷ nici nu pot spune, și întru cât pot, stau la îndoaială că oare să o comunic în scris. I-am fost scris doară aceluia pe lângă recipisă (recomandat), și i-am promis, că dacă va urma sfatul părințesc și cele făcute le va face nefăcute, toate se vor da uitării, fiind eu gata a-i plăti cheltuielile de drum și cele necesare.

„Cu cea mai mare tulburare sufletească aștept până în ziua de astăzi în deșert, și e vorba că ar fi trecut în Valachia. Dacă aceasta e adevărat, atunci pământul nici când n'a putut răbda ceva mai nerecunosător, nici o perversitate n'a putut străbate mai departe decât aceasta. Eu l-am asigurat că-i voi supporta cheltuielile necesare, și când a fost mers la Viena, în afară de cheltuielile de drum i-am dat bani de buzunar, declarându-mă gata să-i procur și cărțile necesare, și pe când la începutul lui August mă pregăteam să-i trimit bani prin trăsura de poștă (diligentă) parohul din Veza,²⁸ căruia-i scrisese, mi-a făcut cunoscut, să nu-i trimit până la sfârșitul lui Sept. fiindcă se va duce în părțile bănățene, și până atunci nu se va întoarce. Am fost primit dela el în 5 Aug. prin stafetă publică o scrisoare, care m'a umplut de foarte multă bucurie, căci nu răsufla din ea nici cel mai mic semn despre vre-o nemulțumire sufletească, ci se mândrea cu favoarea distinsă a Mării Voastre și cu înclinarea cu totul deosebită față de mine și ai mei, rugându-mă să-i fac cunoscut ceea ce aș dori. Și iată cum cu totul altceva a scris decât la ce se gândea.

Nu de el mă doare, ci detest ingratitudea cea nespusă, mă doare că mi-a fost înșelată speranța pe care am fost conceput-o, și prin aceasta prea cinstiților bărbai, prin favoarea deosebită a cărora a învins greutățile, le-a cauzat impresia cea mai neplăcută, mie încurcătura cea mai mare, nefericitei Dieceze, care se bucură de această bunăvoință și de mila Majestății Sale, rușine, deși n'are nici cea mai mică vină.

„Cu durere experiez, că nici o nenorocire nu vine singură, căci speram că și Iosif Popp, care a terminat studiile teologice în acest an în convinct imperial²⁹ și a trecut un riguros, are să rămână acolo până ce trecând toate rigoroasele să-și ia rangul (de doctor); și mă văd lipsit și de această speranță, deoarece s'a reîntors cu declarațiunea aceea, că neavând vrâsta canonică nu poate să se cugete serios la îmbrățișarea statului celibatar nici să primească gradele preoțești. De aceea a cerut timp și răgaz pentruca să-și poată reface și puterile.

„În chipul acesta fiind din toate părțile înșelat în speranță, mărturisesc că sunt atât de copleșit de întristare, încât simt că-mi strică sănătății, și mai cu seamă fiind până acuma îngrijorat de cauza tăcerii lui Trifu, pe care mai bine l-au fost cu-

²⁷ E vorba de scrisoarea din 28 August 1836, primită în 6 Sept.

²⁸ Ioan Oltean, rudă cu Trifu.

²⁹ Seminarul Sancta Barbara (barbareum) întemeiat de Maria Terezia la 1774 la Viena pentru clericii gr. catolici, cari urmau universitatea de acolo, strămutat pe timpul lui Iosif II la Lemberg, a fost redeschis la Viena de către împăratul Francisc I, la 1803, sub numirea de „convict imperial pentru clericii de ambele rituri din țările ereditare”.

noscutele aceia, cari nu l-au fost primit în seminar, deși era eminent. Așa dară în încercătura aceasta, nu e nimic, ce aș putea cere mai tare și mai stăruitor dela Măria Voastră, nu-mi va putea presta nici o binefacere mai mare decât dacă între împrejurările cunoscute voi putea izbuiți, ca ne-recunoștința celui mai nestatornic om să nu se reverse asupra altora.

„Cerând aceasta cu cea mai mare stăruință dela bunăvoința devedită a Măriei Voastre, totodată mă rog cu umilință să binevoiți a-mi scrie ceea ce credeți că ar fi necesar să fac din parte-mi.

„Dorindu-vă din inimă sinceră sănătate statornică și binecuvântarea de tot soiul a cerului, încredințându-mă simțimentelor de dragoste încercate, rămân cu deosebită stimă”.

La o săptămână după trimiterea acestei scrisori, Leményi avea satisfacția de a încunoștința pe Mihail Fogarasy, că Iosif Popp, care mai înainte se scuza că n'are etatea cuvenită, pentru a se decide să se celiubeze, acum a declarat că e gata să ia locul lui Trifu din respect față de dieceza și pentru a recompensa onoarea apărătorilor acesteia.³⁰

În scrisoarea aceasta, cu data 28 Sept., Leményi scria între altele: „Barăm... de n'ar mai fi fost acela (Trifu) nici când reîncorporat în gremiul acestei Dieceze”. Arată apoi calitățile lui Iosif Popp, și speră că va suplini defectul antecessorului său.

Alături apoi la scrisoarea către Fogarasy, în copie, scrisoarea adresată directorului suprem al Augustineului, abatele Iosif Pletz; precum și cererea (supplex libellus) către împăratul Ferdinand, în chestiunea primirii în Augustineu a lui Iosif Popp în locul lui Ioan Trifu. Fiindcă în scrisoarea către abatele Pletz se tratează din nou chestiunea lui Trifu, o dau în traducere.³¹

„Cea mai bună speranță pe care mi-o concepusem despre Ioan Triffu (sic) preot al acestei dieceze, primit prin grația Majestății Sale Sacratissime la sublimul Institut al preoților, sunt silit să comunic cu durere Măriei Voastre, că n'a corespuns așteptării dorite. Acela obținând de acolo sub titlu de a-și recăștiga puterile și a-și recrea spiritul, permisiunea pentru a se duce în părțile bănățene, cu data de 28 August, înainte de a se reîntoarce îacasă, mi-a declarat în scris, că nu mai vrea nici decât să se mai reîntoarcă, dela care (hotărâre), deși în răspunsul dat am fost încercat în fel și chip să-l abat, a rămas pe lângă planurile sale rău concepute.

„Cunoscând această nestatornicie a spiritului aceluia, nu-l cred mai mult vrednic de bunătațea aceea deosebită, chiar și dacă mai târziu și-ar schimba părerea. Dar ca nu cumva pentru recomandarea călduroasă făcută pentru el de către reverendissimul rector din Pesta, unde absolvase cursul teologic cu laudă, pentru patrociniul Ilustrisimului și Reverendissimului D. Mihail

³⁰ Arh. Mitr. Blaj. Prot. pres. din 1836, nr. 987, Die 28(16) Septembris Intuitu Triff Joannis evadentis et Josephi Papp substituentis.

³¹ L. c. — sub acelaș număr. Adresa: Rmmo Dno Josepho Pletz Abbati B. (eatae) M. (ariae) V. (irginis) de Pográny. Afară de titlu, care e scris de mâna lui Leményi, restul scrisorii tradează slova lui Bărnăuțiu, care era notar consistorial.

Wagner mai întâi pentru dimiterea la această dieceză, cerută de către mine dela episcopul gr. cat. de Oradea-Mare, apoi pentru primirea lui la cel mai înalt institut, să sufăr eu și săraca mea dieceză, însuflețit fiind de zelul Măriei Voastre pentru promovarea bunăstării bisericii: trebuie să vă incomodez prin rugăminți stăruitoare, ca prin prețioasă-vă mijlocire, în locul acestui nerecunoscător către binefăcătorii săi, să binevoști prea grațios a exopera din partea Majestății Sale Sacratissime, la care alături umilita rugare potrivită, să fie primit Iosif Popp, care și-a terminat studiile teologice la Viena cu nota foarte bine, și a trecut primul riguros din limbile orientale și din studiul biblic deja în conviciul imperial a cărui alumn a fost. Măria Voastră veți face o mare binefacere acestei dieceze și cel recomandat, pe care-l cunosc de când era tinăr, speriez, că va suplini, va îndrepta ceea ce cu durere vedem că a fost stricat prin nestatornicia lui Ioan Trifu. Căci dieceza „aceasta” e cea mai vastă, și deși ea are bărbați bine pregătiți între ai săi predicatori ai cuvântului dumnezeesc, dar nu are nici unul, căruia să i-se fi îngăduit a-și lua gradul (de doctor) din studiile teologice.

„Intristat fiind mult de soarta amintitului preot (Trifu) și așteptând din nou mângăiere numai dela protecția Măriei Tale și Majestății Sale Sacratissime, reînnoindu-mi rugămintele rămân până la moarte cu deosebită venerațiune”.

(Va urma) Dr. Coriolan Suciu

* de Făgăraș.

Bibliografia Ardealului (7)

Kövári László: Erdély története 1848—1849-ben. Pest 1861.

Idem: Okmánytár az 1848—1849 erdélyi eseményekhez. Kolozsvár 1861.

E. A. Bielz: Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens, eine physikalisch-statistisch-topographische Beschreibung des Landes. Hermannstadt 1857.

Idem: Beitrag zur Geschichte u. Statistik in Siebenbürgen. Hermannstadt 1861.

Fried. Philippi: Die deutschen Ritter im Burzenlande. Kronstadt 1861.

Alex. Papiu-Ilarian: Independenția constituțională a Transilvaniei. 1861.

L. Reissenberger: Zur Kenntniss der Volksbewegung in Siebenbürgen. In „Archiv des Vereins f. siebenb. Landeskunde”. 1861. N. F. T. V.

Hermannstädter Zeitung. 1861—1862.

Transsilvania, Wochenschrift für siebenb. Landeskunde, Literatur und Landeskultur. Neue Folge. Redigirt von E. A. Bielz. 1861—1863, Jahrgang I—III.

Transsilvania, Beiblatt zum Siebenbürger Boten. 1840—1849, Jahrgang I—X; 1855—1861.

Winter Feldzug des Revolutionskriegs in Siebenbürgen in d. Jahren 1848—49 von einem österreichischen Veteranen. Leipzig.

Zilahy Károly: Az erdélyi nemzeti fejedelmek életirása. Kolozsvár 1861.

— Fontes rerum Austriacarum. II-B. 1857 Wien.

— Das Urkundenbuch der evang.

Landeskirche. Hermannstadt 1862.

A. Papiu-Ilarianu: Die econstitutionelle Freiheit Siebenbürgens. Tradus după editura românească de I. Fr. Neugebauer. Breslau.

Karl Steiner: Beiträge zur Geschichte der deutschen Ansiedlungen im Nordwesten Siebenbürgens aus der Arpadenzeit. Kronstadt 1862.

Tr. Laurian: Istoria Românilor. București. 1862.

Schuller, I. K.: Die Verhandlungen von Mühlbach im Jahre 1551, und Martinuzzi's Ende. Hermannstadt 1862.

✓ Szalay László: Erdély és a porta 1567—1578. Pest 1862.

— Gyulafehérvári füzetek. Szerkeszti Vessely Károly I—II K. Kolozsvár 1861—62.

I. Kraus: Siebenbürgische Chronik. T. 1—4. Wien 1862—64.

✓ Szabó Károly: Erdélyi történelmi adatok. K. 1—4. 1862.

✓ — Erdélyi történelmi adatok. Szerkeszti gróf Mikó Imre I—III k. Kolozsvár 1855—58. Uj folyam szerkeszti Szabó K. Kolozsvár. 1862.

Schuller, I. K.: Aus vergilbten Papieren (1726—1727). Hermannstadt 1863.

Vass József: Erdély a rómaiak alatt. Kolozsvár 1863.

Dr. E. Roessler: Die Geten und ihre Nachbarn. (Sitzungsberichte d. kais. Akad. der Wiessen. Phil. Hist. Cl. XLIV. B. Wien 1863.

Ios. A. Ritter: Das Urbarialwesen in Siebenbürgen. Wien 1863.

Fr. Aug. Czeder: Bibliotheca transilvanica. Verzeichniss der über Siebenbürgen erschienenen Bücher. Prag 1864.

Heinrich Wittstock: Aelteres Zunft u. Gewerwesen in Bistritz bis ins 16 Jh. Program des Gymnasiums. Hermannstadt 1864.

Fred. Müller: Deutsche Sprachdenkmäler aus Siebenbürgens Aufschriftlichen Quellen des 12—16-ten Jahrhunderts. Hermannstadt 1864.

Schmidt W.: Die Stammung der Hunyade in Siebenbürgen. Hermannstadt 1865.

(Va urma)

Petru Suciu

PROGRESE ȘTIINȚIFICE

Invențiunea matematică

În domeniul științelor exacte, Henri Poincaré (1854—1912) a fost geometru, fizician, astronom și filosof de egală genialitate.

Prin 1908 revista *L'Enseignement mathématique*, condusă de Laissant și Fehr a întreprins o anchetă asupra obișnuințelor și metodelor de lucru ale diferiților matematicieni.

Îată ce răspundea Poincaré, în conferința ce a ținut la *institutul general de psihologie*, în 23 Maiu 1908:

Ce este invențiunea matematică? Ea nu consistă în a face combinațiuni nouă cu entități matematice deja cunoscute. Inventarea consistă în a nu construi combinațiunile inutile, ci a construi pe cele utile, cari nu sunt decât în minoritate disparentă. A inventa este a discerne, a alege.

Cum trebuie să se facă alegerea? Faptele matematice, vrednice de a fi studiate, sunt acele, cari prin analogia lor cu alte fapte sunt în stare să ne conducă la cunoașterea unei legi matematice, dupăcum faptele experimentale ne conduc la cunoașterea unei legi fizice.

Dar ce se întâmplă în sufletul însuș al matematicianului? Pentru a răspunde la această întrebare, cred că mai bine voi face să-mi înșir unele amintiri personale. Dar vreau să mă circumseriu și numai să vă povestesc în ce mod mi-am scris primul memoriu asupra funcțiunilor fuchsienne. Pardonati că trebuie să întrebuițez câteva expresiuni tehnice. Dar aceste nu trebuie să vă îngroziască! Nu aveți trebuință să le pricepeți. Voiu zice,

de exemplu, că am aflat demonstrațiunea teoremei cutare în circumstanțele cutare. Această teoremă va avea un nume barbar, ce mulți dintre d-voastră nu-l vor cunoaște. Nu împoartă. Pentru psiholog sunt interesante circumstanțele, nu teorema.

Vre-o cincisprezece zile m'am tot silit să demonstrez, că nu poate exista nici o funcțiune analogă aceloră, pe cari le-am numit de atunci funcțiuni fuchsienne. Eram foarte ignorant. În toate zilele mă așezam la masa de scris. Petreceam o oră-două, cercând un mare număr de combinațiuni. Nu ajungeam la nici un rezultat. Într-o seară luai o cafea neagră, contrar obiceiului meu. Nu am putut adormi. Mă năpădiau ideile. Le simțeam cum se ciocnesc, până când două dintre ele s'au prins, așa zicând, pentru a forma o combinațiune statornică. Dimineața am stabilit existența unei clase de funcțiuni fuchsienne derivând din seria ipergeometrică. Nu mi-a mai rămas decât să redactez rezultatele, ceea ce nu m'a costat decât câteva ore.

Am voit apoi, să reprezint aceste funcțiuni prin evotientul alor două serii. Această idee fu perfect conștientă și reflectată. Mă întrebam, cari ar fi proprietățile acestor serii, dacă ar exista? Am ajuns fără greutate, la formarea seriilor, ce le-am numit theta fuchsienne.

În acest moment eu am părăsit orașul Caen, unde locuiam atunci, pentru a lua parte la o excursiune geologică, întreprinsă de școala minelor. Peripețiile călătoriei

m'au făcut să uit lucrurile mele de matematici.

Ajungând în Coutances ne urcărăm în omnibus pentru nu știu ce promenadă. În momentul, când îmi puneam piciorul în scară, îmi veni ideea, fără să mă fi predispus eugetele-mi anterioare, că transformățiunile de cari făcui uz pentru a defini funcțiunile fuchsienne sunt identice cu cele din geometria neeuclidiană. Nu am mai făcut verificarea. Nici nu aveam timp căci abia așezându-mă în omnibus, am reluat conversația începută. Dar aveam certitudine deplină. Intorcându-mă la Caen, am verificat rezultatul pe nerăsuflăte, pentru a mă ușura la conștiință.

După acestea m'am pus să studiez chestiuni de aritmetică fără ceva mare rezultat aparent și fără să bănuiesc că aceste pot avea cel mai mic raport cu cercetările mele anterioare. Desgustat de ne-succesul meu, mersei să-mi petrec câteva zile la marginea mării eugetând cu totul la alte lucruri. Intr'o zi, plimbându-mă pe terenul stâncos, îmi veni ideea, iarăș cu aceleași caractere de scurttime, de spontaneitate și de certitudine imediată, că transformățiunile aritmetice de forme cvadractice ternare indefinite sunt identice cu cele ale geometriei ne-euclidiene.

Intorcându-mă la Caen, reflectai asupra acestui rezultat trăgând consecvențele. Exemplul formelor cvadractice îmi arată, că sunt și alte grupe fuchsienne afară de cele corespunzătoare seriei ipergeometrice. Văzui că li-se poate aplica teoria firilor thetafuchsienne. Mi-am propus, firește, să formez toate aceste funcțiuni. Mă așezai sistematic la lucru, terminând una după alta toate operele înaintate. Totuși mai era una, care se ținea și a cărei rezolvire avea să mă libereze de pe seacul. Dar toate efortările mele nu mi-au servit decât să mă facă să cunosc mai bine greutatea. Toată munca aceasta îmi fu perfect conștientă.

Pe deasupra, plecai la Mont-Valérien, unde trebuia să-mi fac serviciul militar. Aveam deci preocupățiuni foarte diferite. În o zi trecând bulevardul, îmi apărui deodată rezolvarea dificultății, ce mă împedecase. Nu am cercat să o aprofundez imediat. Abia după serviciul meu, am reluat chestiunea. Aveam toate elementele. Trebuia numai să le adun, să le ordonez. Îmi redactai deci memoriul definitiv într'o trăsătură și fără nici o greutate.

Mă voiu mărgini la acest exemplu. Nu e de ce să le înmulțesc. Observățiunile raportate și de ceilalți matematicieni în ancheta „Invățământului matematic” nu pot decât să le confirme.

Ceeace trebuie să vă surprindă din capul locului, sunt acele aparențe de iluminăție subite, semne vădite de o lungă lucrare inconștientă anterioară. Rolul acestei lucrări inconștiente, în invențiunea matematică, mi se parte incontestabil și urmele lui s'ar putea afla și în alte cazuri, unde e mai puțin evident. Câteodată omul lucrează la o chestiune

dificilă. Prima oară nu face nimic bine. Apoi ia un repaos mai lung sau mai scurt și se așează din nou la masă. În decursul primei jumătăți de oră, nu află nimic. Apoi, deodată ideea decisivă se prezintă spiritului. S'ar putea zice, că lucrul conștient a fost mai roditor prin întrerupere și că odihna a redat spiritului forța și înviorarea. Dar e mai probabil, că acest repaos a fost umplut prin o lucrare inconștientă și că rezultatul acestei lucrări s'a relevat apoi geometrului. Numai cât, revelațiunea, în loc să se ivească în cursul unei primblări sau unei călătorii, s'a produs în perioada de lucrare conștientă, dar independentă.

Lucrarea inconștientă nu e deci posibilă, nu e fecundă, decât dacă e precedată și urmată de o perioadă de lucrare conștientă. Aceste inspirații subite nu se produc niciodată decât după multe zile de efortare voluntară, ce pare absolut ne-

roditoare și când omul crede că nu face nimic bun, când i-se pare că apucă pe cale greșită. Aceste efortări nu sunt deci atât de sterile pe cât se crede. Ele pornesc mașina inconștientă...

Necesitatea perioadei a doua de lucru conștient, după inspirație, o pricepem și mai bine. Trebuie să punem în lucrare rezultatele acestei inspirații, trebuie să deducem consecvențele imediate, să le ordonăm și să redactăm demonstrațiile. Și îndeosebi trebuie să le verificăm. V'am făcut amintire de sentimentul de certitudine absolută, ce însoțește inspirația. În cazurile sus citate nu a fost înșelător și rareori e astfel. Dar trebuie să fim precauți. Câteodată ne înșală, fără ca să fie mai puțin viu. Nu observăm, decât cercând să facem demonstrația. Eu am constatat acest fapt, când îmi veniau ideile dimineața sau seara în pat, în starea semi-îpnotică. Gavril Todica

SCRISOARE DIN PARIS

Primăvară. -- Romantism. -- Eroism.

Primăvara vine la Paris de timpuriu și pleacă târziu de tot, în inima verii. Ca un tânăr, care abia se poate decide să-și ia rămas bun dela orașul elocitor de viață, așa și primăvara își oprește soarele bun, răsul și florile dincolo de ziua plecării, însemnată în calendar.

După cețurile și ploile nesfârșite ale iernii, în cadrul zărilor limpezi și adânci, Parisul este o adevărată revelație. Atunci se deschid, în toată măjestoasa lor amploare, perspectivele-și unice, atunci țâșnesc în largul hulevardelor umbrite de castani, valuri de ființe omenești toate cu vestea primăverii în ochi. Primăvara îți dăruiește surprize nelămurite la tot pasul. Te oprești în pragul unui bulevard, pe lângă care de atâtea ori ai trecut fără să-i dai nici o atenție și te miri discret de minunea descoperită: în bătaia razelor de soare brunul clădirilor pare bronz multi-secular, iar linia largă și dreaptă pe care se înșiruiesc, îți deschide pieptul cum ți-se deschide gândul în fața unei idei simple și adânci cât înțelepciunea omenească. În nimbul soarelui de primăvară turnurile catedralei Notre-Dame, cu piatra pudruiată alb de trecerea vremurilor, par coborite dintr'o împărăție suprapământescă, plină cu lumină de vis. Ele se oglindesc în valurile Seinei, cu verdele îmbogățit și înprosperat din dărnicia primăverii, în preajma turnurilor învăluite în misterioasă strălucire apa își mulcomește avântul, cum îți mulcomești și tu, trecătorule, valurile patimilor omenești, când îți apropii pașii de ele. Perspectiva Seinei e acum mai plină și mai pitorească. Gama culorilor e mai discretă, mai destilată, fără treceri violente dela o notă la alta. Cheiurile dăruiesc apelor verdele delicat al teilor și al castanilor; dincolo de coroana acestora Luvrul pare un lanț de munți; iar în marginea zării dantela

capricioasă a clădirilor, dominate de turnurile Trocaderoului par desprinse dintr'o stampă, discret stilizată de un romantice. Pe sub arcuirile podurilor trec vaporase, cu bordurile-ciorchine de excursioniști, cu fețe luminate și adânci ca cerul de sus, sau ca peisajul cheiurilor.

Lumină, zâmbet și flori... Violetele au fost înaintemergătoarele stăpânelor de astăzi, lăcrămioarele. Dintre toate darurile primăverii parisienei au îndrăgii mai mult floarea cu clopoței de argint; în ziua de întâiu Maiu ea tremura discret pe toate piepturile, ca un talisman al nevinovăției și al bucuriei. Lăcrămioara este sârbătorită ca un simbol al anotimpului tinereții și nevinovăției. În Dumineca trecută cortegiul ei alb a trecut pe marile bulevarde, în sunet de fanfară, urmat de neastâmpăratele valuri ale tinerilor.

Primăvara aceasta a fost umplută de amintirea celei mai febrile „primăveri” a spiritului omeneș: *Romantismul*.

În ziua peste care s'a boltit pentru prima oară albastrul ireal al tăriiilor plecam să asist, între colonadele uriașe, cu arcuiri de sfârșitul cărora te miri, atâtea avânt descrie nervul lor — la sărbătorirea lui Beethoven. Se executa sublimul imn înălțat divinității de acel uriaș încrunțat: *La Messe en re*. Cardinali, diplomați și personalități din întreaga lume își plecau gândul în fața amintirii marelui geniu. Nicăiri poate icoana lui n'a fost coborâtă într'un cadru mai demn de el. Când din două sute de piepturi și din tot atâtea instrumente a țâșnit *Gloria in excelsis*, parcă natura întreagă preamărea Tăriiile. Un imn sălbatic și sfânt, cum numai din inima, aceluia care a avut cea mai întreagă închipuire a ființei omenești putea să izbucescă. Când

am ieșit de sub boltitura gotică, zăririle păreau mult mai adânci. Le adânciseră acourile divine ale lui Beethoven.

În *La Messe en re* este concentrată și ridicată la culmile artei toată mistica religioasă a evului mediu. Astfel Beethoven, care, ca oricare alt geniu, n'a fost numai romantic, a colaborat la idealul vremii sale — una dintre marile „descoperiri” romantice —: învierea și preamărirea evului mediu. Sărbătoarea romantismului s'a deschis cu cel mai măreț imn al lui.

De atunci ea continuă, împletindu-se cu toate bucuriile acestei primăveri; și ecourile ei vor răsună până în liniștea verii; pe la mijlocul lui Iunie se va sărbători la operă printr'un mare bal, în costume romantice. Se deschid expoziții (de vreo câteva zile s'a reconstituit cel mai celebru salon al romanticilor: al lui Charles Nodier, s'a inaugurat și expoziția „Tineretei romantice”), se dau reprezentații teatrale, se scriu piese pentru a învia epoca, se editează opere și îndeosebi se scrie, exasperant de mult, despre metehnele și calitățile involburărilor noștri strămoși de acum o sută de ani.

Mai mult despre metehnele decât despre calitățile lor s'a vorbit și în paginile acestei reviste. Poate nu e bine însă ca „vorbura” romantică să rămână în amintirea celor mai mulți dintre noi — așa cum fiecare poate constata că există — cu renumele, astfel discreditat. Ar fi o nedreptate față de cei în imaginația cărora s'a ridicat și o falsă judecare a sufletului omenesc.

Dacă astăzi găsim goale de cuprins frazele supraestimate ale romanticilor — și nu toți le găsesec chiar atât de goale cum se crede — nu trebuie să credem că tot așa de goale au fost și în gura tuturor autorilor și întâilor cetitori ai lor. Când Nicolae Bălcescu își numea „sfântă” opera, — careia i-a închinat viața, vorbia ea un romantic. Cuvântul acesta vibra însă în sufletul lui ca un cuvânt dintr'o rugăciune în sufletul unui credincios. Când Dimitrie Brătianu vorbea atât de înflăcărat, tinerilor din Paris, despre idealul de libertate și dreptate națională careia toți trebuie să-și închine viața, — cuvintele lui erau tot atât de pline de elocotenie din sufletul lui. Când Victor Hugo îmbrățișa într'o metaforă genială, din prefața lui *Cromwel*, evoluția de veacuri a omenirii, el ieșea din chingile strănte ale „legilor” elacice, cu toată sinceritatea faptei lui. Numai astfel ne putem explica succesul acelei prefețe, atât de hultă. Da, da! Romanticii adevărați „credeau în scrisul lor”.

Cea mai puternică dovadă a sincerității lor este viața multora dintre ei. Despre viața acestora s'a spus că e mai „genială” decât opera. Gândiți-vă la Lord Byron, la Hoffmann, la Gerard de Nerval, Chopin și la alți mari străini. Dar nu uitați nici viața, nimbata de cel mai pur eroism, a românului Bălcescu. În înțeleșul acesta, nobil și larg al romantismului, el a fost un sfânt al romantismului românesc. Cât mai întârzie oare

scriitorul care să-i încadreze viața într'o operă tot atât de genială ca și tragica ei poveste?...

În brațele romantismului s'a trezit la viața nouă civilizația noastră. Misticismului lui democrație îi datorim libertățile de cari ne bucurăm astăzi. Entuziasmului lui pentru sufletul popular îi datorim literatura. Inșiși austerii călugări dela Blaj au fost niște mari romantici.

Există în sufletul omenesc o anumită doză de romantism, pe care n'o pot înlătura toate amenințările clasicismului, realismului și ale celorlalți dușmani ai lui. Romanticii i-au dat un avânt exagerat. Dar meritul lor este de a ne fi aplecat peste adâncimile neglijate până atunci ale sentimentului, de a ne fi arătat bucuria și tragicul lui. Pe urmele lor calcă astăzi mulți dintre aceia cari îl hulesc.

Cea mai puternică dovadă a permanenței romantismului în sufletul omenesc a dat-o în zilele trecute un tânăr american, de origine suedez cu privirea și gesturile unui copil naiv, Charles Lindbergh. O faptă mai „romantică” decât a lui nici că se poate închipui; ea a fost atât de romantică încât a fost socotită drept o nebunie. Calculații lui concetățeni l-au numit „Nebunul sburător”. Nici nu se putea altfel, căci fapta lui brusca toate prevederile calculului lor minuțioase.

Și mai avea această faptă în imediata ei apropiere fiorul morții. Cu două săptămâni înainte a fost înghițită de zare „Paserea albă” a lui *Nungesser* și *Cott*, plecată să lege dintr'un singur sbor capitala lumii vechi cu capitala lumii noi. Pentru un moment Parisul a gustat delirul celei mai mari glorie a acestui început de veac. Cât de crudă a fost desmințirea zilelor următoare!... „Paserea albă” a fost înghițită de zări, fără întoarcere. Ea a intrat într'o tragică legendă, alătura de albastrul „mișcătoarei singurătății”.

Și totuși Lindbergh a plecat. Fără zgomotul reclamei, peste sfaturile înțelepților. Și „Nebunul sburător” e încununat astăzi de laurii întinși de brațele a două lumi. În seara când a coborât pe aerodromul dela *Bourget* o sută cincizeci de mii de oameni i-au strigat numele într'un entuziasm indescriptibil. S'au văzut oameni, cari au plâns de emoție. Mașina lui e învăluită într'o venerație sfântă. Mulți au încercat să-și ia din aripile ei bucăți, pe cari să le păstreze ca pe niște moaște sfinte. De Sâmbătă seara încoace e din sărbătorire în sărbătorire. Președintele republicii i-a atârnat de piept Legiunea de Onoare, poporul american îl așteaptă neastâmpărat, englezii îl invită la ei; câteva zile zărele numai de el au vorbit.

Dar poate nicăiri nu va fi sărbătorit atât de entuziast și de strălucitor ca în capitala Franței. Parisul a cunoscut odată glorie și mai mari decât a lui...

În întâia zi a gloriei lui Lindbergh urmăream pe bulevard sborul numelui lui din gură în gură. În ochii nimănui nu strălucea însă eroismul faptei acesteia

ca în ochii tinerilor. Pâlcuri-pâlcuri de elevi de liceu și studenți o comentau, înfiorați de farmecul ei. Câți dintre ei n'ar fi fost gata să plece în momentul acela spre prăpastia morții, ca eroul lor!...

Și mă gândeam la valorile acelea tineresti dela poalele Carpaților pe cari nu le înfioară astăzi sborul nici unei „Paseri albe”. Noi n'avem acolo decât eroismul lui Terente și al lui Munteanu. *Lor* le consacră pagini întregi presa noastră. În fața tinerilor fluturăm eroismul zornăitor al vorbeii; însăși exemplele mari ale istoriei noastre le îmbrăcăm în expresii învechite și adormitoare. Tineretei îi trebuie sub ochi fața caldă și zguduitoare; ne trebuie eroismul faptei.

Când Lindbergh își durmea cel mai fericit somn al vieții, pe sub ferestrele lui trecea cortegiul alb al Lăcrămioarei, simbol al primăverii. Primăvară, Romanticism, Eroism... *Învățați* tinerimea să-și umple sufletul de beția lor...

Paris, 25 Maiu 1927.

Ion Breazu

Cronică mărunță

— În Viena se vor aranja în zilele de 5—19 Iunie mari serbări cu producții muzicale, pentru a se ilustra caracterul de oraș muzical al Vienei. Se va deschide și o expoziție „Viena și Vienezii”, reprezentând plastic trecutul și prezentul acestui oraș de vechi tradiții culturale. Străinii cari participă la aceste serbări au o reducere de 50% pe căile ferate și pe vapoarele austriace și sunt scutiți de plata vizei de intrare în Austria.

— Ziarele scriu că în Jugoslavia va apare un ziar românesc „Nădejdea” din inițiativa locuitorilor români ai comunei grănicerești Coștei (Kustilj). Preotul Adam Fiștea din Vrsac primește prenotări de abonamente pentru ziarul ce va apare.

— Pentru sprijinul ce ni l-a dat în cursul războiului, generalul Berthelot a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

— D. prof. G. Bogdan-Duică a fost ales rector al universității locale.

— În luna trecută a fost sărbătorit de 40 de generații de elevi profesorul Petre Dulfu, cu ocazia împlinirii a 40 de ani de activitate la catedră. Împreună cu profesorul a fost sărbătorit și scriitorul Petre Dulfu, autorul popularelor epopei eroice și comice „Păcală”, „Gruia”, etc. și colaboratorul statornic al celei mai vechi reviste populare din țară: „Albina” dela înființarea ei înainte de asta cu 25 de ani.

— Premiul național de poezie a fost acordat anul acesta dlui Cineinat Pavelescu și premiul național pentru proză dlui Ion Agărbiceanu.

— La începutul acestei săptămâni orașul nostru a avut vizita distinsului ziarist și profesor universitar englez, Scotus Viator, prietenul nostru bun din vremea asupririi ungurești. D. Scotus Viator este cetățean de onoare al Clujului.

— Insemnate cursuri de puericultură au loc în decursul lunii Iunie la Azilul de copii din Cluj sub conducerea dlui prof. univ. N. Gane și a dlui dr. Axente Iancu, directorul Azilului. Se vor face experimentări prețioase în domeniul aplicării problemelor de asistență socială infantilă.

Portretul regelui Decebal

Primul următoarea scrisoare, pe care o publicăm de dragul imparțialității:

Domnule director,

În revista Societatea de mâine (nrele 15, 16 și 17 din acest an) ați publicat un articol asupra regelui Decebal, întovărășit de un supliment ilustrat reprezentând portretul regelui Dacilor. Nu pentru a provoca o discuție, care nu poate să aibă loc decât numai între oameni de știință și numai în reviste speciale, ci numai spre a informa publicul d-voastră vă rog să publicați această scrisoare lămuritoare asupra problemei portretului lui Decebal. Din cele ce vor urma se va vedea întru cât sunt îndreptățit să vă trimit aceste rânduri.

Il Ritratto di Decebalo, adică pe românește Portretul lui Decebal, este titlul lucrării mele apărută în 1923 în Ephemeris Dacoromana. Lucrarea aceasta a fost tipărită și ca extras separat și a fost dedicată unuia dintre cei mai mari arheologi ai timpului nostru, Th. Ashby. În acest studiu pentru întâia dată am încercat să clarific criteriile și metoda după care am putea distinge figurile de pe coloana traianică (cel dintâu studiu al meu asupra coloanei traianice este din 1920 în Revista istorică a d-lui N. Iorga). Ca prim rezultat am stabilit că figura regelui Decebal apare de opt ori pe coloană și pentru întâia dată am dat fotografiile în scene și individuale ale figurii lui Decebal.

Figura publicată în revista d-voastră este din scena primei lupte din primul războiu dacic, pe care am reprodus-o la pag. 390 și am descris-o în modul următor. „Românii au pătruns în rândurile Dacilor, le-au rupt, Jupiter Tonitrualis, înconjurat de manta lui în formă de nimb, luptă de partea Romanilor, aruncând fulgerele împotriva Dacilor, dintre cari mulți cad morți și răniți. Depart, în pădure, unde se văd steagurile Dacilor, un pileatus, cu trăsături foarte distinse, nu ia parte la luptă, nici nu poartă, răniți, ci nemișcat observă cu ochii țintă desfășurarea luptei. Acesta este Decebal” (Decebal reprodus și în suplimentul amintit al revistei d-voastră).

Mai departe arătam pentru ce nu sunt îndreptățite îndoielile ridicate de arheologul E. Petersen în operă sa Trajanische Dakische Kriege, că acesta ar fi Decebal.

Incheiam acest capitol din cercetarea mea cu o observare de interpretare generală. „Tabloul luptei are un ritm determinat de cele două figuri principale: la începutul luptei Traian comandând lupta, în mijlocul tabloului bătălia în toată aprinderea ei și cu toată cruzimea, iar la extrema dreaptă, la sfârșitul tabloului în pădure, figura atât de nemișcată și cu privire țintă și în așteptare a regelui Decebal. Această alternanță ritmică în compoziția artistului poate să fie invocată ca o nouă dovadă pentru a recunoaște pe Decebal în figura care privește și pare că așteaptă rezultatul încă nedecis al luptei”.

Tot în acest studiu, după ce am stabilit precis care sunt trăsăturile și caracterul figurii lui Decebal, am reușit să identific pentru întâia dată bustul care se află în Muzeul Vaticanului Braccio Nuovo, Nr 127, dela 1822, și care a fost socotit până acum ca reprezentând pe un „prizonier barbar” sau un „nobil dac” sau chiar pe un „solav

dac” (Fot. Alinari 27015, Roma), să-l identifice fără îndoială ca reprezentând pe regele Decebal.

Firește că în această scrisoare n'aș putea să pun din nou problema, însă în să amintesc că acest studiu al meu și rezultatele lui au fost acceptate de lumea științifică din apus. Voiu cita dintr-o singură revistă Journal des Savants, Avril, 1926 p. 177: „D. Panaitescu recunoaște (pe coloana traianică) de opt ori pe Decebal, care aproape totdeauna face pendant lui Traian; această idee este nouă și bogată în rezultate, fie la aprecierea tablourilor, sau mai alés, la explicarea scenelor, ce qui sera d'un prix inestimable pour l'historien des guerres daciques”. Și mai departe: „cercetarea asupra reliefulor coloanei permite ca Decebal să fie găsit într'un cap de marmură a Vaticanului (Braccio Nuovo, Nr. 127), unde până acum nu se vedea decât capul unui barbar fără glorie”.

Se încheie această critică cu următoarele cuvinte: „Heureux les Roumains qui connaissent leur Vercingétorix”.

Voiu mai aminti că Roberto Paribeni mi-a comunicat că a primit toate rezultatele mele în marea sa operă asupra împăratului Traian, „Optimus Princeps” operă premiată cu marele premiu de arheologie de către Academia dei Lincei, operă care se află acum sub presă (un capitol a fost publicat în revista Dacia, 1925, de sub direcțiunea d-lui V. Pârvan).

Până voiu putea să dau la lumină o monografie completă asupra regelui Decebal, unele din rezultatele cercetărilor mele le-am expus și în conferințe publice cu proiecții la Cluj și în alte orașe în anii 1924 și 1925 (despre conferința dela Cluj revista Societatea de mâine a publicat un referat la timpul său).

Problema portretului lui Decebal este, după cum se vede una din problemele științifice cele mai interesante și pentru mine mărturisesc că este și emoționantă pentru că mi-a procurat una din cele mai mari bucurii în viață și de aceea m'am crezut dator ca să comunic și pentru revista d-voastră aceste câteva date.

Primiți, etc.

prof. univ. Em. Panaitescu

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Viața literară, 4 Iunie. — Redactorul revistei d. I. Valerian publică însemnări după o convorbire cu poetul atât de fecund și atât de viril, A. Cotruș, care conduce revista „Banatul” din Timișoara. Sunt gânduri triste despre „decăderea presei ardeleni” în anii de după unire, despre lupta încordată pentru existență, pe care trebuie să o ducă scriitorii, înjugându-se în o serie de profesii oboșitoare și despre piedecile ce stau în calea unei cât mai rezezi desfaceri a cărților și a publicațiilor periodice românești.

Este aceasta din urmă una din problemele dureroase ale culturii românești contemporane, pe care au atins-o și alții dintre convorbitorii d-lui Valerian. Pentru adevărul observațiilor și pentru înfățișarea aspectului ardelenesc al problemei, reproducem un pasaj din acest capitol.

„Înainte de război, în „Ardealul” ungu-

rilor se puteau vedea la chioșcuri și în vitrinele librăriilor toate revistele cari apăreau la București: Flacăra, Convorbiri Literare, Viața Românească, Convorbiri Critice, Viața Nouă, etc. Astăzi în România întregită nu vezi decât reviste ungurești și nemțești. Cele românești stau în rafturi dosnice, pitite de depozitarii minoritari. De exemplu, „Viața Literară” nu am găsit-o decât la un chioșc, după multă insistență. Nu erau expuse nici afișele, nici foaia. De celelalte reviste nu mai vorbesc. Se prea poate ca după urma lor să nu iasă un câștig prea mare. Dar cu modul acesta se asusinează sigur cultura noastră, în văzul autorităților, cari nu iau nici o măsură. Alarma trebuie dată energie de noi scriitorii. Nu avem nici o lege, care să protejeze tipăriturile românești de reaua voință a depozitarilor. Și aici în Capitală văd expuse aproape numai revistele străine. Probabil că acestea, având fonduri și tiraj mare oferă un câștig mai simțitor”.

Din Roma; Nuova Antologia, pe Aprilie ne aduce cuvântul definitiv al lui Tommaso Tittoni în chestia Basarabiei. (La Bessarabia, la Romania e l'Italia). Chibzuitul președinte al senatului italian, fost ministru de externe pe timpul când se hotărâu sorții noștri la congresele postbelice, și intim al Ducelui, expune și explică lipsa unei baze de drept ruse asupra provinciei de dincoace de Nistru — frontieră de răsărit a latinității, cum i-a zis prof. Em. Panaitescu într'un articol scris în aceeași revistă, în 1924. Diplomat abil, Tittoni lămurește, în fața tuturor, cașcanurile și nedreptățile fățișe, manoperate de Rusia în asentimentul Austriei, care o sprijinise în acțiunea ei după 1877, când numai grație românilor putură scăpa de pericolul înfrângerii, spre a-și putea anexa Bosnia-Herțegovina, — târziu, în pînă „secol al naștilor”. Însă starea de fapt, realitatea care covârșea rețelele diplomatice, n'a putut fi sugrumată. Cu mărturiile competente ale rușilor, se dovedește romanitatea Basarabiei, dreptul cel mai tare al nostru asupra ei. De aceea, positivismul lui Mussolini a putut enunța, în camera deputaților aceste păreri: „ratificarea de astăzi nu constituie un fapt nou ci desăvârșește o situație existentă. E un act de loialitate internațională hotărât fără sugestia nimănui; e un act de sinceră prietenie față de România”. Însă, o rezervă avem de făcut. Date fiind sentimentele manifeste românești ale lui Tittoni, de ce trece sub tăcere Ungaria? Toate le aruncă în spatele Austriei habsburgice, iar Ungaria, generatoarea relelor înspre occidentalul românismului, și actuală primejdie în aceste părți, este neglijată. Oricum, acest articol, greu de documentație, convinsgător, poartă în fața opiniei străine dovada, frumos scrisă, a drepturilor noastre sacrosante și istorice și reale asupra Basarabiei, care mai așteaptă confirmarea îndepărtatei Japonii.

Bibliografie

Grăul Românesc, Maiu.
Viața Literară, 4 Iunie.
Typograph, 4 Iunie.
Credința, 28 Maiu.
Revista Economică, 26 Maiu.
Korunk, Iunie.
Buletinul eugenic și biopolitic, Maiu.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

Țăranii

De câțiva timp, ziarele cotidiene ne aduc știri, că în diferite comune din Oltenia și Muntenia, țăranii ocupă cu forța pământurile și li s-a cerut să le restituie; că în Ardeal au fost lăsați fără o palmă de pământ; iar în Basarabia tac, pentru că nu pot vorbi de nedreptățile ce li s'au făcut cu încălcarea legii agrare. În definitiv, nemulțumirea pe întregul front al țărănimii lucrătoare de pământ, nemulțumire ce degenerează în unele locuri în vărsări de sânge, a contribuit la această stare de lucrări de sine și număratoarele acte arbitrare ale Comitetului agrar prea influențat de politicianism, făcând pe alocurea iluzorie reforma agrară. Pentru greutatea evenimentelor interne prin care trecem, discutarea acestei rîni săpate de inconștiența dezastruoasă a unor oameni răi, poate că pune în la locul ei. Se vor găsi oameni care să ne sfătuiască poate, că în clipele acestea ar fi mai bine să închidem ochii fața de toate nedreptățile pe care le îndură poporul. Să iertăm tuturor egoiștilor criminali ce și-au ridicat palatele din specularea pământului, tuturor creațiunilor lipsite de conștiință care au traficat cu loturile date în arenda forțată țăranilor, precum și proprietarilor hrăpăreți ce nu se pot împăca cu așezarea definitivă a unei dreptăți sociale. Nu! Nu vom ierta acestora, tocmai pentru faptul că, cu nesocotirea lor urâtă, pe care oamenii cu răspundere au căutat s'o treacă cu vederea ca pe un fapt divers, au săpat o dureroasă nemulțumire în rândurile țărănimii, forțându-o să pună mâna pe coasă și topor, pentru a-și recăpăta dreptatea furată.

Ni acalungul țării, valul de nemulțumire în o formă tot mai amenințătoare. Ce face prinse a semnalat laconic la pagina știrilor cu câteva rânduri cursive sau aldine, este scabotat unei stări de lucruri reale, de care tocmai să fimem scama tocmai în zilele acestea grele. Liniște și calm este consumat vremei. Dar pentru a îndeplini acest consum, avem o datorie sfântă să întotdeauna privirile spre gloata suferindă, care încă în mâinile ei aspre de muncă bătăie sorții noastre. Îngâmfarea prostească pe care ne-o dăruiește forța pumnului nu trebuie să ne împingă prea departe. Sufărindu celor mulți este prea mare, prea felicită, și prea ignorată de cei cari ar trebui să-i pună sfârșit. Cel puțin acum în ultima oră să se înțeleagă aceasta.

Horia Trandafir

Educația cetățenească. — De sigur că una dintre cele mai importante, dar în acest timp și mai grele probleme pentru naționaț e educația, ce trebuie s'o dea statul cetățenilor săi pentru a forma din ei cetățeni conștienți, politicieni în adevăratul sens al cuvântului. Educația aceasta însă nu e ușoară și știința modernă a stabilit, că omeni nu poate fi adevărat cetățean conștient și politician bun fără a avea anumite cunoștințe politice și sociale. Pentru rezolvarea acestei probleme s'a propus în timpul mai nou, ca statele să înființeze cursuri speciale pentru aceste științe, cari să fie audiate de persoane chemate prin situația lor socială să dea directive în viața politică sau să exercite în mod direct funcții politice. Astfel ar fi: funcționarii publici, ziarisții, învățătorii, conducătorii organizațiilor muncitorești etc., etc. Guver-

nul cehoslovac, care nu scapă nici un prilej de a pune în aplicare tot ce democrația modernă găsește bun și necesar pentru progresul general al omenirii, a organizat pentru toamna viitoare astfel de cursuri, cari se vor ținea dela luna Oct. până la sfârșitul lui Aprilie, în doi ani consecutivi și în ceasurile de seara, ca conferințele acestor cursuri să poată fi audiate de cei interesați fără a fi stingheriți în ocupațiile lor obișnuite. Programul de studii se compune din următoarele obiecte: filosofia socială și istorică, etica, sociologia generală, economia politică, științele de stat, administrative și financiare, chestiunile sociale și politica socială. Toate cursurile, în formă de conferințe, vor fi făcute de specialiști aleși dintre cei mai distinși reprezentanți ai diferitelor ramuri de știință.

Guverna nou. — Țara are un guvern nou, în care sunt reprezentate partidele liberal și național-țărănist și în care au luat loc câteva personalități fără partid: prințul Barbu Știrboi, C. Argetoianu, dr. N. Lupu, general Angelescu. Dintre ardeleni participă în guvern dd. Mihai Popovici, Al. Lapedatu și Sever Dan. Guvernul are sarcina dificilă de a prezida unui alegeri libere, cari să facă posibil un regim parlamentar sănătos. Dacă-i reușește, va fi aplaudat de țară. Guvernul viitor va fi un guvern parlamentar al unor majorități ieșite din votul exprimat liber al maselor. Dorim tot succesul pentru a ne ști orienta odată precis asupra voinții țării.

Ziarisți cehoslovaci la Paris. — O expedițiune de ziarisți cehoslovaci a fost făcută zilele trecute la Paris. Drumul l-au făcut în automobile, cari erau împodobite cu tricolorul francez și cel cehoslovac. Expedițiunea a trecut prin Germania de sud fără a întâmpina cel mai mic inconvenient. La Strassbourg ziarisții cehoslovaci au fost întâmpinați de colegii lor francezi și de autoritățile Franței. Dela Strassbourg s'au dus la Metz, unde au vizitat terenul pe care s'au dat atâtea lupte în războiul mondial. Primirea în Paris a luat proporții grandioase.

Grija pentru muncitorime în Grecia. — Ministrul pentru economia națională din Grecia, d. M. Mercouris, a luat două măsuri importante pentru muncitorime. Printr'o lege specială a organizat o vastă acțiune pentru construcțiuni de școli, ceace va permite ca peste 40.000 de muncitori să găsească, pentru o durată mai lungă, ocupațiune corespunzătoare. Afară de aceasta se vor face în Macedonia vaste lucrări de irigațiune, unde de-asemena vor găsi de lucru mulți muncitori. În legătură cu această operă de legiferare ministrul a declarat, că afară de considerațiuni național-econo-

mice lucrările acestea au fost necesitate și de grija de a feri muncitorimea de pericolul bolșevizării. Din această considerație s'a impus prin lege și ajutorarea muncitorilor din fabricile de tutun.

A 1000-a reprezentație a operei „Mireasa Vândută”. — La sfârșitul lui Maiu s'a cântat în teatrul din Praga pentru a milia oară cunoscuta și apreciată „Mireasa Vândută”. La reprezentație au asistat președintele republicii cehoslovace și câțiva dintre interpreții rolurilor din seara de premieră, cari mai sunt în viață și cari au fost obiectul unor vii manifestări de simpatie. Reprezentația aceasta a fost radiofonată în toată lumea.

Problema sifilisului

Secția medicală și biopolitică a „Astrei” ca și în anii trecuți, anul acesta organizează un curs de perfecționare pentru medici, cu prețiosul concurs al facultății de medicină din Cluj. Anul acesta cursul se va ocupa de problema sifilisului boala socială cea mai gravă, care face multe ravagii le noi în țară. Cursul va avea loc între 4—10 Iulie la facultatea de medicină din Cluj și poate fi frecventat gratuit de orice medic din țară. Participanții asigurându-li-se locuință gratuită și alimentație cu reducere (100 lei pe zi), deci numărul acestora fiind limitat, dnii medici sunt invitați să și amunte participarea până la 20 Iunie la secretariatul „Astrei” medicale dr. Tiberiu Spârchez, clinica medicală str. Mico No. 3. Programul cursului este următorul: Luni 4 Iulie: prof. dr. Tătar: patologia actuală a sifilisului. Prof. dr. Mihail: sifilisul ocular cu demonstrațiuni. Prof. dr. Vasiliu: noțiuni de anatomie patologică în sifilis. Marți 5 Iulie: Prof. dr. Hațiegan: concepția sifilisului visceral. Prof. dr. Mihail: sifilisul ocular. Prof. dr. Ureche: fapte noi în sifilisul nervos. Miercuri 6 Iulie: Prof. dr. Tătar: diagnosticul de laborator al sifilisului. Lucrări practice. Prof. dr. Grigoriu: sifilisul și graviditatea. Prof. dr. Negru: sifilisul osteoarticular din punct de vedere radiologic. Joi 7 Iulie: Prof. dr. Iașcovici: sifilisul din punct de vedere chirurgical. Prof. dr. Hațiegan: tratamentul sifilisului visceral. Prof. dr. Moldovan: combaterea sifilisului. Vineri 8 Iulie. Prof. dr. Tătar: concepțiuni noi în tratamentul sifilisului. Prof. dr. Ganc: fapte noi în sifilisul criditar. Prof. dr. Ureche: demonstrațiuni din domeniul sifilisului nervos. Sâmbătă 9 Iulie. Prof. dr. Tătar: medicamente noi și aplicarea lor în tratamentul sifilisului (cu lucrări practice). Prof. dr. Ganc: fapte noi în sifilisul criditar. Ședința secției medicale și biopolitice a „Astrei”. Caracterul acestor cursuri de perfecționare este practic, cu demonstrațiuni de bolnavi și lucrări de laborator.

Din scrierile colaboratorilor noștri:

N. Dașcovici: *La Question du Bosphore et Dardanelles*. Ed. Cartea Rom. Buc. lei 200.

— *Revocabilitatea și nulitatea actelor judiciare, administrative și politice*. Ed. Cartea Rom. Buc., lei 30.

— *Principiul naționalităților și Societatea Națiunilor*. Ed. Cartea Rom. Buc., lei 30.

INVITĂ

pe acționari la

a VII-a adunare generală ordinară

ce se va ținea în Cluj (edif. Băncii Agrare) în ziua de 25 Iulie 1927, la orele 9 a. m.

ORDINE DE ZI:

1. Constituirea adunării generale.
2. Raportul Consiliului de Administrație despre gestiunea anului 1926.
3. Raportul Cenzorilor.
4. Bilanțul anual și hotărârea asupra profitului net.
5. Hotărârea asupra absoluturului Consiliului de Administrație și a Cenzorilor.

Se atrage atențiunea domnilor acționari asupra art. 10 din statute, care dispune, că acțiunile sunt a se depune cu 8 zile înainte de Adunarea Generală.

Acțiunile se pot depune la casieria societății noastre în Cluj, la Banca Agrară S. A. Privilegiată Cluj, la Banca Centrală pentru Industrie și Comerț Cluj, Albina Sibiu, Izvorul Alba-Iulia, precum și la toate sucursalele acestora, în București la Banca Marmorosch Blank & Co., Banca Albina, Banca Franco-Română, în Iași la Banca Moldovei.

Intrucât la data fixată nu s'ar putea constitui Adunarea Generală conf. art. 14 din Statute, nefiind depuse numărul acțiunilor cerute, Consiliul convoacă conf. art. 15 din Statute Adunarea Generală pe ziua de 9 Iulie 1927, orele 9 a. m. în Cluj (localul Băncii Agrare).

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE.

Adresa abonatului:

„REALITATEA“

cea mai mare și mai răspândită revistă ilustrată din România, cu bogate ilustrații despre toate evenimentele mai importante din țară și din lumea mare.

**Apare în 8 pagini
în fiecare Duminică.**

Se află la toate chioșcurile din țară și la administrația din Cluj.

Prețul 5 lei.

Cereți număr de probă gratuit!

„REALITATEA“ Cluj

Specialități
de Caramelle, Ciocolate, Bomboane sunt cele
mai bune. Observați
Numele!

Societatea Anonimă
Brașov-București

„SCHMOLLPASTA“

S. A. Brașov

**Fabrică de Cremă de ghețe
Premiată de 30 de expoziții**

Cel mai frumos dar de sărbători
și cadou se poate procura la

Magazinul

Mărfurilor de piele

Propri., Poszler

CLUJ

Calea Regele Ferdinand 2

Poșete moderne pentru femei, serviete pentru bărbați, genți pentru acte, necesari pentru toaletă și manicuri, și geamantane de călătorie, se capătă la alegere, cu prețurile cele mai ieftine. La comandă se confecționează orice obiect de piele de lux. după orice plan. La cereri expediază prompt și repede.